

ÜLIÕPILASLEHT

SISU: Arstiteaduse üliõpilane ja Akadeemiline Arstiteaduse Selts — A. Lüüs. / Natuke jutlemist ilusaist aateist, nendesihilisest koondisest ja korrektsusest — Richard Janno / Kas on põhjust üliõpilaste arvu piirata? — O. Pihlak. / Ungari hariduse arenemiskäigu pääjooned — E. Viranyi / Kultuurist ja arvustusest — K. Aben. / „Akadeemiline arusaamatus akadeemiast — Üks seminaristidest. / Vastuseks hra Rich. Janno'le. „Ugalensis“. / K.-Ü. „Pallase“ IX järjekorraline näitus — J. Pert. / Nüüdisaegne Setumaa ja Karjala — Elmar Päss. / Läti plastika Tallinnas ja Tartus — J. Pert. / Friedebert Tuglas. / Soome, Eesti, Läti ja Leedu riikide üliõpilaskondade keskbüroo istang 15. skp. Tartus. / Üliõpilaskonna Edustuse koosolek 19. veebruaril 1926. a. / Üliõpilaskonna Edustuse koosolek 12. märtsil 1926. a. / Akadeemiline kroonika. / Toimetusele saadetud kirjandus.

No 4

1. IV. 26

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

Arstiteaduse üliõpilane ja Akadeemiline Arstiteaduse Selts.

I.

Ülikooli aeg on noorele isikule otsimiste ajaks kõigil inimtegevuse aladel. Sellepärast tuleb meedikul elu ta mitmesugustes avaldusviisides ilma eelarvusteta tundma õppida, eestkätt muidugi teoreetiliselt. Tuleb enesele selgeks püüda teha, mispärast see nõnda on ja mispärast see praegusel ajal mitte teisiti ei saa olla.

Üliõpilane elab praegu tähtsal ajaloo-murdeajal, kus ühiselu ja poliitika küsimused esikohal. See tõsiasi sunnib juba iseenesest poliitilisi parteisid tundma õppima, nende põhimõtteid ja võitlusviise. Poliitika küsimused viivad teda sotsiaalsete küsimuste valda, mis on praegusel ajal suurimaks ja tähtsamaks liikumiseks. Meie aja sotsiaalset liikumist võib ainult võrrelda keskaja usuliste liikumistega. Aastasade jooksul aheldatud, väikeseks jäänud inimesehing püüab end sellel teel kõidikutest vabastada. Sellepärast ei ole mitte ülelligne tunda nende meeste püüdeid ja elu, kes on oma jõu ja hinge andnud sellele liikumisele ja teda on katsunud teaduslikult põhjendada. Ma mõtlen siin uema aja eestvõitlejaid: Marx, Lassalle, Bebel ja Jaurès, Kropotkin ja Plechanov.

Harivalt ja kasvatavalt mõjub hää kirjandus. Suured ilmakirjanduse esitajad olgu igale haritlasele

omased, sest nad kuuluvad tervele inimsoole. Muidugi tuleb ka oma kirjanduse parimaid toodanguid nautida ja pilku heita ka hõimkirjanduse toodete pääle. Ei pea mitte niisugune olema, nagu too kirikuõpetaja ameti kandidaat, kes läks Mulgimaale prooviaastat pidama ja ei olnud veel mitte Ibseni nime kuulnud, ega ka selle Tallinna arsti sarnane, kes ei olnud kuulnud Juhani Aho nime.

Kirjandusega ühenduses on ajalool suur tähtsus vaimlise arenemise kohta, samuti ka eluloode ja mälestuste kirjandusel.

Noor otsija vaim ei pea ka mitte kunstidest ükskõikselt mööda minema. Hää teater ja hääd kontserdid mõjuvad värskendavalt ja tervendavalt vastuvõtliku hinge pääle. Sedasama võib ka kujutavatest kunstidest ütelda.

Mitmekülgse vaimlise arenemise kõrval ei tule ka mitte keha unustada. Kõlaga meediku kõrvades alati vana rooma rahva sõna: in corpore sano sana mens est. Õnneks pakub praegune aeg igaühele võimalust ennast ka sellel alal välja arendada.

Üldiselt arvame, et meedik peab olema igakülgsest arenenud isik, kes pääle ülikooli lõpetamist võiks end pühendada oma kalduvuste järele kas teaduslikule ehk ühiskondlikule tööle või anduda tegevaliku arsti kõrgele elukutsele.

II.

Meditsiini studiumi aeg ei ole mitte spetsialiseerumise aeg.

Meedik peab üldmeditsiini tundma ja ajakohaselt orienteeritud olema tema mitmekesistes harudes. Ei ole mitte õige, kui meedik üht meditsiini haru rohkem harrastab kui teist ehk oma otsuse teeb ühe või teise meditsiini haru kohta selle haru esitaja mõjul. Meediku kasvatajad ei ole mitte üksinda õppetoolide esitajad, vaid kõik need uurivad ja loovad vaimud, kes meditsiini on endandanud ja teda kannavad. Õppetoolide esitajaid on igas meditsiini harus õige mitmesuguseid. Nad kõik on möödaminnevad, ajutised, kuna asi iseenesest on jäädav ja igavesti täielikkuse suunas arenev.

Pääle põhjalikkude teoreetiliste teadmiste nõutakse meedikult veel ettevalmistust tegeliku elu jaoks. Neid kogemusi omandab ta kliinikutest, polikliinikutest ja kliiniku ambulantsidest. Seda on siiski vähe. Praegune tegelik ettevalmistus arsti kutsele ei rahulda ei arstiteaduse õpetajaid ega ka õppijaid. Ka Saksamaa praktiline aasta pääle ülikooli lõpetamist ei too tuntavat kasu. Vist oleks hää, kui iga noor arst võiks mõned aastad enne iseseisvalt tööle hakkamist kliinikutes, haigemajades ehk koguni vanemate arstide juhatusel töötada, nagu see juristide

juures viisiks on. Meedikute ettevalmistuse küsimus on ka meie arstiteaduskonnas üles kerkinud ja tema lahendamiseks on sammusid astutud.

Palju tegeliku tähtsusega küsimusi jääb ülikooli ajal muidugi lahendamata ja tegelik töö ja tegelik kokkupuutumine arsti kutsealal seltskonnaga kui ka teiste arstidega ja arstiteaduse seltsidega toob teatava vilumuse ja lahenduse.

III.

Mis ülesanded on siis akadeemilisel arstiteaduse seltsil üliõpilase arenemise teel?

Neid ülesandeid on õige mitmeid.

1) Akadeemiline arstiteaduse selts püüab oma liikmeid teaduslikule tööle õhutada. Tööd tehakse muidugi sellekohastes instituutides ja kliinikutes. Meie mõtlemine siin eestkätt üliõpilaste auhinna töösid, samuti ka teisi teaduslikke töösid, mida mitmed seltsi liikmed igal aastal teevad ja on teinud. Pärast kantakse need tööd seltsi teaduslikkudel õhtutel autorite eneste poolt ette ja sõelutakse elavatel vaielustel läbi. Nii on üks teinud töö ja annab sellest oma osa kõigile.

2) Seltsis käsitatakse tihti neid küsimusi laialt arstiteaduse alalt, mis mitte ei kuulu ametlikku programmi. Sellega tahetakse noori tutvustada üldise tervishoiuarstliku tegevusalaga ja siduda arstiteaduse üksikuid alasid üksteisega. Nii on käsitatud seltsis ühiskondlikku meditsiini, rahvameditsiini, õigeenika, antropoloogia ja alkoholi küsimusi.

Nende mitmesuguste küsimuste kõrval ei ole unustatud ka mitte tegelikku ehk rakendusmeditsiini. Kahe viimase kursuse üliõpilased demonstreerivad iseseisvalt haigeid ja analüüsivad neid päris korrapäraselt, mida teised huviga jälgivad.

4) Seltsi teaduslikkudel õhtutel, mida korralikult kaks korda kuus peetakse, õpivad noored omi mõtteid iseseisvalt väljendama, mis on nagu sissejuhatuseks pärasisele iseseisvale tööle. Just see on väga väärtuslik, et noored siin ise tegevad on, et nad aktiivsed on nii andmises kui ka vastuvõtmises. Instituutides ja kliinikutes töötades on suurem jagu üliõpilastest passiivsed, kuna siin, omavahel, aktiivsus valitseb.

Noored õpivad siin üksteist paremini tundma ja lugu pidama, kui see ametlikkudel loengutel võimalik on. Siin on nad kõik valminevad meedikud. Ei lahuta neid siin ei seltside ega korporatsioonide vaim, mis mõnikord ja mõnele teatava ilme päale vajutab.

Kõik teised akad. arstit. seltsi sihid on põhikirjas ette nähtud ja sellepärast ei hakka mina nende kohta pikemalt seletust andma. Riivan ainult lühidalt mõnd seltsi tegevusala.

1924. a. korraldas selts oma liigetele õpireisi Läti-, Poola-, Madjarimaale ja Austriasse, mis hästi õnnestus ja õpereistele kustumata muljed järele jättis. 1925. a. õpiti kodumaa kurorte tundma: käidi Haapsalus, Kuresaares, Pärnus ja Taageperas.

Raamatukogu ja lugemislauda ei ole selts mitte hakanud soetama, sest seltsi liigetel on tarvitamiseks lahti kõik ülikooli arstiteaduse instituutide ja kliinikute raamatukogud, samuti ülikooli pääraamatukogu, mis kõik kokku küllaldaselt igaühte rahuldada suudavad. Omad tööd ja protokollid on selts „Eesti Arstis“ ja „Tervises“ avaldanud, nii et muud tarvidust ei ole tundunud. Küsimuse alla võiks minu tundmise järele tulla veel populäärsel arstiteadusliku kirjanduse väljaandmine üksikute vähemate brošüüride näol. Selle järele peaks tarvidust tunduma.

Lõpuks võiks ju ka küsida, et kas on iseseisvat akadeemilist arstiteaduse seltsi tarviski? Kas ei võiks meedikud Eesti arstide seltsi astuda ja säält palju enam kasu saada, kui ise omas seltsis? Selle päale vastame katekooriliselt: ei. Siin oleks nad sama passiivsed nagu loengutelgi. Aktiivsus läheks kaduma ja seda ei pea mitte sündima.

Üldiselt tähendan, et meedik peab haritud ja kasvatatud inimene olema. Keegi vana elutark arst ütles millalgi: ainult hää inimene võib ka hää arst olla. Meedik peab alati aus, korrekne ja kohusetruu enese vastu olema, siis on ta seda ka oma patsientide ja teiste kaasinimeste vastu *)

A. Lüüs.

1) Akadeemilise arstiteaduse seltsi teaduslikul kõneõhtul 10. III. 1926. a. avaldatud mõtted.

Natuke jutlemist ilusaist aateist, nendesihilisest koondisest ja korrektsusest.

1.

Mul on praegu nii kenasti silma ees, kuis preili Selma Perv seisib põhjamaisel kevadööl loitva tule-riida ääres, õhetaval palel kuulates ööbiku uni-unistuslikku laulu ja August Anni jutlust vaimustusest inspireeritud modern elutundest. Ja kaugel sahisiesid

haavad kurba juttu, päikese veretav ketas siretas põhja udustel pilvedel ning juba tõstsid päevalinnudki tammede tumedas varjus oma tiri-liri lõõritust.

Ja üle tervitava hommiku kõlasid noorte sõdalaste noorusest õhetavad teesid: „Tahame olla kohustund ja innustund Võitle-

va Jumaluse sõjamehed, kanda endas Tema tahet ja täita seda niipalju kui vähegi suudame: — Tahame, et sama tahte kandjaks ikka enam saaks kogu inimkond, eriti aga, et seda oleks meie paljukannatand rahvas: terve, tugevnev, kasvav ja vaimnev. — Tahame, et selles sihis

kasvatetaks ja kasvaks üles noorpõlv; uus, võimsam, sotsiaalsem ja vaimsem. — Põlgame tegu jõuetut virisemist, mis oskab ainult eitada. — Põlgame igasugu ebaausat teguviisi ja ebakorrektsust ka kõige väiksemate kohustuste täitmisel. — Nõuame austust igauhe inimisiku ja tema veendumd ilmavaate vastu, olgu see milline tahes“ j. n. e.

Ja kui sul ka tegeliku elu valedusad grimmassid on kiskund hinge maistesse kortsudesse, tunned siiski ülaltsiteeritud meeleolu maistest südame tasast sükkimist ja otset rõõmu, et meil on kõigele vaatamata veel inimesi, kellel pole kadund iluromantika ja puhas püüd kõige ilusa ja hea poole. Tunned kaasa — Igas inimeses on veidi lüürikat ja naiselikku sentiment, ilus on maista momentidiski südames ööbikulaulu ja kuuselatvade muinasjuttu.

2.

Säärasesse ilusasse värvingusse põimus süda, kui lugesin Tartu uuekuulise rühmituse, Kultuuritahtelise Noorpõlve Koondise häälekandja „Uudismaa“ esimeses numbris äratrükitud Selma Pervi meeleolulist kirjutist „Muljed K. N. K. esimeselt suvikonverentsilt“, kus ühtlasi on avaldatud mainitud koondise ideoloogiat, millest ülal tsiteerisin mõningad loosungid.

Samas „Uudismaa“ numbris selgitab K. Freiberg K. N. K. ideelist alust ja püüdeid, mis pakuvad olulist lisa S. Pervi poolt fikseeritud mõtetele. Omas artiklis rõhutab K. Freiberg ilmselt koondise sotsialistlikku ilmet, mille vastu — minul isiklikult vähemalt — ei ole põhimõttelt midagi öelda. Ja ka teisel ilma vaatel asuvad isikud ning rühmitused ei saaks siin tegelikult opositsiooni teha, sest ei saa ju ühe vabatahtlikult koondund rühmituse mistahes aatelises suunas näha mingit hädaohtu, niikaua kui see teisi rühmitusi mingil moel ei riiva.

On aga tegelikult nii meie ajalises elus, et pahatihti kõik ilusad sõnad, kõrged aated ja lüürilised tunde puhangud kipuvad üpris madalale langema, kui

noidsamu mõtteid tegelikult teostatama hakatakse. Teatava rühmituse ülesanded ja taktika — need on niisugused asjad, millest näiteks viimase ebakõlvikkus kogu asjale imara maigu võib anda ja kõik ilusad illusioonid inetuks teha.

Kultuuritahtelise Noorpõlve Koondise juba mõningat aega kestnud teotsemises peame meie kahjuks märkima ülalnimetatud asjaolu esiletulekut, millest väärriks vast „Üliõpilaslhe“ veergudelgi veidikese jutelda, pealegi, kui arvestame seda, et Koondis on oluliselt üliõpilasarühmitus.

3.

K. N. K. on võrsund meie endiste noorsootegelaste koolist väljakasvand põlvest. Teatavasti moodustub meie praegune noorsooliikumine üksikuis kooles töötavaist mitmeilmelistest ühinguist, mis oma vahel moodustavad keskorgaani. Kuivõrd see korraldusmoodus on otstarbekohane, jäägu siin arutamata, võib aga küll konstateerida, et meie noored on säärase mooduse alusel küllaltki elavalt teotsend ja teotsevad praegugi. Nüüdsed K. N. K. tegelased — olles juba üliõpilased — ei olnud niisuguse korraldusviisiga rahul (samuti ei olnud nendega rahul), otsisid uusi teid ja sihte, tunnistasid maksva noorsoo korraldused ja keskkorraldused ebaotstarbekohaseks ja asutasid nende uute otsingute taimelayana kõnealoleva Koondise. Ühtlasi töötasid omalt poolt välja noorsooliikumise reformeerimiskava n. n. „Lembitlaste liidu“ näol ja esitasid selle E. Koolinoorsoo Keskliidu asemikkude kogule (1925 a. lõpul). Seal ei leidnud too uuendusprojekt aga vastuvõttu ja lükati tagasi. Jäi siis edasi teotsema E. Koolin. Keskliit vastavate harudega, teotseb praegugi päris edukalt, kuigi uute põhimõtete ja teotsemis-suunade leidmine sealgi tarviliuks tunnistati ja praegu nende kallal tööl ollakse.

On ju päris loomulik, et ei ole mingit põhjust arvata, et koondise tegelaste noorsooliikumist süvendav ja muutev „Lembitlaste

liidu“ kava on just see ainuõige. Võib ka palju teistsuguseid seisukohti olla ja seda otsustab noorsugu ise, mis talle meeldib, mis mitte, sest on ju noorsooliikumine peaaegu ikka noorsoo oma asi — selles ongi ta mõte. Koondise tegelased olid aga imekspandava asjakäsitusega teisel seisukohal, arvati, et kui nende kava vastuvõttu ei leidnud, siis üldse muid teid ei ole ja — algas päris imelik sissikäik selle osa noorsoo vastu, kes nende ideoloogiale alla ei kirjutand.

Kõige pealt oldi veidi eba viisakas. Koolinoorsoo Keskliidul oli juba aastaid-aastaid oma häälekandja „Uudismaa“, mis oli muutund traditsiooniliseks kasvava noorsoo vaimsete otsingute peegeldajaks, katkestas aga kahjuks majandusliku kitsikuse (võib olla ka vaimliste ebakõlade) tõttu juba aasta tagasi oma ilmumise, kusjuures ajakirja kauaaegseteks toimetajateks olid koondise praegused tegelased. Ja kui nüüd Keskliit viimastele oma organismis enam kasvupinda ei andnud, mõtiskeleti koondise ringkonnis nii: meie oleme kaua aega „Uudismaad“ toimetand, järelikult on ta meie; koondisel on häälekandjat tarvis, võtame „Uudismaa“ endale, ta on küll Koolin. Keskliidu oma, aga meie oleme tudendgid, nemad koolipoisid — pole neil meile midagi öelda; ja kui hakkavadki häält tõstma, siis pole neil ühtki teha — „Uudismaa“ on aasta seisnud, trükiseaduse põhjal võib igauks siukese ajakirja nime tarvitada. Ja võeti gi „Uudismaa“ K. N. K. häälekandjaks. Koolipoisid olid aga tragid poisid, protesteerisid avalikult ja isikuliselt ja kui seda siiski tähele ei pandud, arvati, et „juriidiliselt pole midagi tetta“, koolipoistel üliõpilastele aga korrektsust õpetama hakata on veidi narr, löid käega, ristisid koondise „kuritahteliseks“ ja asutasid omale uuenimelise ajakirja „Tõusmed“, mille esinumber lähiaegu ilmub.

Kui seda asjakäiku nüüd päris erapooletult vaadelda, siis ei saa säärast taktikat küll kuidagi koondise ilusahingeliste põhilau-

setega kokkukõlla viia. Üliõpilased kisuvad kooliõpilastelt nende ajakirja, tarvitades sealjuures tagaselja konkse trükiseaduse näol, lugedes noorsoo üldproteste mittemillekski — võib seda pidada ausameelseks ja õilsaks teoks?

Leiaks veel kuidagi seletuse, kui oleks mingisuguseid põhjusi sääraseks ülemeelikuks sammuks, kui sellest koondisele mingi kasu oleks olnud, kuid on ju päeval selge, et koondise häälekandja minek oleks sama kindel olnud, kui ta mõne uue nime all oleks ilmuma hakand, vast suuremgi. Siis — ilma mingi põhjusteta (isegi omakasu mõttes)

tungitakse võõra vara kallale — on see üliõpilasklik?

Peale tolle ajakirjajandi on koondise tegevuses Koolin. Kesklüüdi vastu muidki aktsioone olnud, mida kuidagi puhtkorrektsuse mõttes lubada ei tohiks. Näiteks see: Keskliit korraldab igasuguseid õhtuid j. n. e. ning nüüd on koondises säärane viha vaen lakkama lõõnd, et oma tegelasi keelatakse neil õhtuil esinemast, käiakse isegi oma inimeste seas hoiatades ringi, et olge ettevaatlikud, kooliõpilased tahavad referenti, vaadake, et teie õnge ei hakka! On ju selge, et kooliõpilased oma ettevõtteiks tarvitavad vanemaid tegelasi ja

päris kenitamine on, kui niisugustel juhtumustel puhtjoni pärast vastu töötatakse — koolinoorsoo aatelistele püüetele! Olgugi, et põhimõtteis teatavaid eriarvamisi võib olla.

„Põlgame igasugu ebaausat teguviisi ja ebakorrektsust ka kõige väiksemate kohustuste täitmisel“ — nii kirjutab S. Perv koondise loosungina. Kas pole ilusate sõnade ja tegeliku teotsemise vahel siin kaunis suurekene erinevus?

Koondise programmilises tegevuses leiame peale selle mõndki, millega nõus olla ei saa. Järgneval korral tahaksin sellest ühtteist veel märkida.

Rich. Jaano.

Kas on põhjust üliõpilaste arvu piirata¹⁾?

Iga rahvas vajab omaks järjekindlaks arenguks stabiilset majandust, samuti sotsiaalset rahu üksikute ühiskonna kihtide vahel.

Sotsiaalset rahu aitab muul määral kindlustada sihikindlalt juhitud ja kokkukõlastatud tööjaotus ehk teiste sõnadega organiseeritud teenimis-, resp. äraelamisvõimalused.

Kindlasti on ebaloomulik ja mitte sugugi soovitatav sarnane olukord, kus ei jatku kõigile tööd, ehk kus isik end isikliku tööga ei toida.

Praeguses ühiskondlikus elus lastakse osalt olusid ise areneda. Võistlus peab reguleerima isikuid, peab korraldama majandusliku elu.

Selle järgi jäävad elujõulised ühiskonna liikmed ja ettevõtted

püsima — nõrgad, väheste võistluskommetega kaovad.

Ometigi pole olnud kunagi absoluutset vabadust, ikka on riigivõimu poolt (mis ka massivaideteid ja seisukohti peegeldab) tarvilikuks peetud korraldada ühiskondliku elu sääduste ja määruste andmisega.

Sellelega on püütud kaitsta nõrgemaid üksikute tugevate eest, samuti korralikke kodanikke ulakate-päevavaraste jne. vastu.

Üldiselt pole midagi sarnase organisatsiooni vastu rääkida — kord peab olema — muidu läheb kõik pahasti. — Riigikasu on ju rahva kasu, kuna praegu enam vähem riigid on rahvaste järgi organiseeritud.

Riigikasu aga nõuab, et oleks hää läbisäämine kaaskodanike vahel, et oleks kõigile tööd, et tööpuudus ei võtaks teravat kuju. (Modernriikes on tööpuudus üks raskemaist küsimusist, mis momendil lahendada on).

Üks ala, mis igas riigis järele mõeldud ja kaalutud juhtimist vajab on haridusküsimus.

Meil on seni vähe aega olnud põhjalikumalt kaaluda, milliseid kooli vajab meie riik ja kui suurel arvul. Ainult viimasel ajal, kus on hakatud haritlaste üliproduktioonist rääkima, on mõel-

dud, kuidas üldhariduslike koolide arvu vähendada ja kutsekoolide arvu suurendada.

Põhjuseks on olnud meie noorte tulevik, kuid mitte üksi noorte tulevik, vaid ka riigi ja rahva kasu.

Keskkooli lõpetajatel on raske praegu tööd leida, siin on kindel üliproduktioon.

Ka ülikooli haridusega isikuil pole igal alal enam võimalik kohta leida.

Tööpuuduse laine on ka siamaale jõudnud.

Sellepärast on küll ajakohane küsida, kas mitte ülikool ei peaks oma kasvandikkude arvu piirama?

Meie lugupeetud rektor on alati kaitsnud seisukohta, et piirata pole vaja õpihimulisi. Tulgu õppima, kes tahab ja jõuab. Tööd peaks ikka leiduma jne. —

Püüan põhjendada ja kaitsta mu vastupidist seisukohta.

Kõigepeält küsimus, millest on tingitud meie kõrge üliõpilaste arv, mis teiste maade omast palju suurem?

Põhjused on, minu arvates, järgmised: Meil oli üldhariduslik keskkool (kutsekooli oli vähe). Selle lõpetajad ei olnud mingisugusteks tegeliku-elu ülesanneteks ette valmistatud, puudus kutse; kes maale minna ehk teenima otsekohe ei tahtnud hakata,

1) Toimetuse avaldab käesoleva kirjutuse, kuna ta puudutab küsimust, mis juba varemgi „Üliõpilastele“ veergudel elavaid mõtteavaldusi oli sünnitanud. Ei saa aga ühineda siingi aluseks võetud seisukohaga, et üliõpilaste arvu hädaliselt piirata tuleb. Sarnast seisukohta võib pidada ainult niisugusel korral, kui esiplaanile säetatakse ikkagi majanduslikud huvid ja mitte tarve teaduste omandamiseks, hoolimata kas see hiljem annab erilisi suuremaid majanduslikke soodustusi. Üldisem seisukoht käesolevas küsimuses näib olevat üliõpilaskonnaski teistsugune, kui käesoleva artikli autoril.

sellel ei jäänud õieti muud üle kui ülikooli astuda. Suurt vaimestust polnud paljudelgi, loodeti aga siiski, et ülikool annab kutse, millega ka korralikult ära elada võib. Haritlaste üliproduksioon ei paistnud nii silma. Keskkooli õpetajaskond õhutas tugevasti tagant. Loodeti võib olla ka (mehed) eesõigustatud seisukorra pääle sõjaväes (lühem aeg jne.) polnud kohe tarvis väeosasse astuda.

Neil kaalutusil astuti siis ülikooli. Praegu on status juba teistsugune; väljavaated vähenevad, eesõigustusi sõjaväes pole, valitseb ka üldine majanduslik kitsikus jne. ja üliõpilaste arv, kes keskkoolist ülikooli tulevad, langeb arvates 0/10 lõpetajate üldarvust.

Muidugi on siin suurel määral ka kaasa aidanud vastav informatsioon.

Ometigi on siin pääle hariliku ja võistluse regulatsiooni ka ülikooli enese poolt vaja kindlamaid korraldusi.

Pole ju soovitatav, et ühele alale tungitaks ja siis pärast võistlust väega ei kannatata.

Samuti pole ka soovitatav, et üldse intelligentseid elukutseid kõik püüaksid valida, siis ei leidu teistele aladele käsi ja intelligentkutte ei suuda täita.

Kindel korraldus on siin tarvik. Väga hästi võiks üliõpilaste-

sisseastujate arvu piirata. Piirata muidugi teaduskondade järele nii, kuidas kusagil väljavaated seda põhjustavad. Kõigis teaduskondades selleks tarvidust praegu pole.

Tarvidus on olemas näiteks arstiteaduskonnas, kus tarvidust lahedalt suudetaks reguleerida, kui iga aasta ainult 50-nel võimalik oleks õppimist alata. Vast pea on tarvidus selleks ka õigus-majandusteaduskonnas.

Ülekohtusena ei võiks piiramine tunduda, sest korraldus võiks nii olla, et need, kes käesoleval aastal sooviavalduse sisse andsid, on järgmisel aastal eesõigustatud seisukorras ja seega esimesed, keda vastu võetakse. Selleläbi ei võiks keegi õnnetuks saada — üks aasta järele mõeldakse pole ülearune, osa läheks aga kindlasti aladele üle, kus piiramine pole, ehk valiks hoopiks uue elukutse, mis aga iseenesest väga tervitatav, kuna seega tööjaotus asetuks ratsionaalsemale alusele. Samuti avaneks neile, kes õpivad, täielikum võimalus töötada kliinikutes ja laboratooriumites.

Praegune seisukord, kus sagedasti aasta ootama peab enne kui praktikumile pääseb (keemia), on ebaloomulik.

Võiks ka tarvitusele võtta kon-

loota sest palju, sest eksam on siiski juhuslik; ka saaksid professorid seega asjatult koormatud. Palju tarvilikum on loov töö, kui lõputa eksamineerimine.

Naisi on meil ülikoolis olnud seni umbes vahekorras meestega 3:7 vastu. Tulevikus võiks siin naiste arv langeda. Piirata soo järele pole mõtet, küll aga võiks läbi lüüa põhimõtte, et intelligentidel naisel on tähtsamaid ülesandeid täita, kui ülikoolis end pingutada ja ükskord elus küll spetsialist, aga sääljuures vallaline olla, mis ühiskondlikult on eba-produktiivne nähtus.

Et piiramine õiglane tunduks ja demokraatlikule põhimõttele vastaks, on tarvilik, et piiramisel arvesse võetaks rahvus. Iga rahvus on õigus protsentuaalselt oma hulgale ülikoolis vastuvõtmist leida, mitte rohkem ega vähem.

Nende põhimõtete alusel võiks üliõpilaste piiramise küsimus tulevikus areneda, sest piirata on kindlasti vaja.

Kaasa aitaks ka kindlasti vastavad kirjutused ja tõelik informatsioon ajalehtedes ja keskkoolis, mis asjata tormamise teaduskondadesse, kus see soovitatav ei ole, ära hoiaks, nii et piiramist vast tegelikult palju tarvitada ei tulekski.

O. Pihlak.

Ungari hariduse arenemiskäigu pääjooned.

2 (järg.)

Ungari hariduse arenemiskäigus võib tähele panna teineteisega hoopis vastupidise ilmavaatete kultuurilisi arenemisfaase, mis küll igalpool esinevad, aga Ungaris erilise vihaga otsivad kokkupõrkeid teineteisega, tõrjuvad tagasi ja püüavad täiesti hävitada teineteist. Need võitlused tekivad harilikult, kui üldse suur ilmavaateline muutus sünnib inimesoo üldvaimuelus. Nad on kriisid, millele tõttu inimsugu lõpuks kasuga edasi astub oma arenemises. Ungaris on aga niisugustel kordadel rohkem mängus, kui tagurlaste ning uuendajate võitlus. Vana pagana Ungari traditsioon tõuseb ja kord reformerite, kord tagurlaste laagris mõjub ta lõöksõnades rahva teise poole vastu, võõra haridusliku ja poliitilise raami vastu, kui igavene Ungari rahulolematuse vaim, revolutsionäär, Lääne ja Ida vastand. Nii oli paganismi ja ristiusu võitluse ajal, nii oli keskaja katoliku Ungari riigi langemise ajal protes-

tantismi ja katolitsismi võiluses, varsti peale selle antireformatsiooni ja reformatsiooni võitluses, nii XVIII sajangul keele- ning kirjandusliku uuendamise ajal, kui tagurlaste vastu võitlesid rahva parimad isikud. Iseloomustav on meie päevil „konstruktivistide ja destruktivistide“ lõpmata terav võitlus. — Kirjanduse alal esineb see parimini. Destruktivistide kirjanduskuukiri on Nyugat (Õhtu), konstruktivistide oma — Napkelet (Tõusev päike, Ida). Mujal lõpevad niisugused kultuurivõitlused harilikult leppimisega, kuna traditsioon muudetakse ümber uue vaimu järele. Ungaris näeme aga püüdeid, mis sihitud on täielikku hävitamisele, nagu oleks kultuurilise „tabula rasa“ loomine eesmärgiks. Kokkuleppe asemel esineb eraldumine, millele ainult suure vaevaga järgneb edasiarenemine.

Õnneks aga ei jää see samm Ungariski tulemata. Ainult paganismi hävitamisega läheks korda täieliku „tabula rasa“ loomine, mida tänagi kahjatsevad ungarlased. Ristiusu omaksvõtmisega kadus võimalus, et orientalse vaimuga Ungari rahvas ühineks idamaa kultuuriga. Ta saab, nagu tema haridus, oktsiden-

taalseks, lääneliseks. Aga kord vaigne, kord tormiline vaimline rahulolematust kestab ikka Ungari hinges, võitlus ida ja lääne vaimu vahel.

Ristiusu kasu oli aga, et Ungari rahvas juba vara hakkas oma haridust arendama. Kristliku Ungari keskaja haridus oli eriti küll kirikliku iseloomuga, kitsama preesterkonna toodang, mitte suure rahvahulga oma. Ungarikeelset keele ja kirjandustooted küll ei puudu keskajal, siiski valitseb rahvakeele asemel ladina keel haritlaste keelena. Aga see on tingitud kultuuri üldiseloomust keskajal. Kirjandus, kunstid, koolid õitsevad keskajal Ungaris rahvuslike kuningate, piiskopide, aristokraatide toetusel. Renessanssis sulab Ungari haridus üleuroopalise haridusega kokku ja ulatub kõige kõrgemale tipule keskajal. Mitmed ülikoolid algavad oma tegevust, üliõpilased käivad tihti lääne kuulsamates ülikoolides. Sorbonne, Bologna, Padua, Wiin näevad tuhandeid Ungari üliõpilasi keskaja jooksul. 1367. a. peale teeb agarasti tööd paavsti poolt ka ülikooliks tunnistatud Pécs'i ülikool Ungaris. Iseloomustav, ungaripärane on selle ülikooli saa-

Kultuurist ja arvustusest.

Tõsiselt haritud, kultuurinimene erineb teist selle läbi, et niisugune, missugune ta on, on ta ikka ju kõigis. Tema „haridus“ ei ole temale mitte kate, vaid tema olemuse täieline väljendus. Tema ei taha ega võigi olla teistsugune, kui ta on. Mitte sellepärast ei ole ta haritud ja kultuurinimene, et ta enam teab, enam oskab ja enam suudab kui teised, vaid sellepärast, et ta on ise teistem, on suurem, on sügavam teistest. Ta tunneb kõike intensiivsemalt, elab sügavamini kõike läbi, mõistab kõike selgemin ja on suurem oma suhetes teiste vastu.

Elades vaimlises kultuurilmas ja sellest mõjutatud on ta kasvanud omas vaimus ning on saanud suuremaks inimeseks. Tema ei ole mitte ainult omandanud enam teadmisi, vaid on saanud kõrgemaks ja täielikumaks kõiges omas olemuses.

Suurte teadmistega inimene võib olla sageli „barbaar hingelt,“ ning

„Üliõpilasleht“ ei või keelda noore kirjaniku laialt jagatavale seisukohale avaldusvõimalust, kuigi toimetuse mitte kõiki hr. K. Abeni väiteid koguulatuses omaks ei võta.

tus. 1526 aastal tungivad türklased Ungarisse. Ülikoolilinna lähedal, Mohács'i sõjaväljal on lahing, millest võtavad osa üliõpilased ühes professoritega. 300 semestrit tehtud ülikooli töö seisib vastu 300. türgi suurtükile. Suurtükid said võidu semestrite üle. Lahingus kadus ka noor kuningas ise, ja tänapäevani kaebavad sellest õnnetusest ungarlased. Näib aga, et oleks suurem kahju olnud selle juba poolteist aastasada vana ülikooli kadumine.

Kui kuningas suri, jäi siiski alles rahvas. Ülikooli tegevuse asemel algab uus õppetöö, mida tehakse rahva hulgas reformatsiooni vaimus, preestrite poolt. Trükkikodade, laiema rahvakoolitamise tõttu hakkab levinema rahvapärases haridus. Takistavaks teguriks oli küll Ungari riigi poliitiline jagunemine kolme ossa: läänes Habsburgi soost pärit valitsejatega kuninglik Ungari, maa südames Türgi okkupatsioon ja idas, Transsylvaanias rahvusliku Ungari poliitilise ning haridusliku iseseisvuse mõtte pooldajad. Usupuhanusega muutub Ungari rahva saatuse oluliselt.

Keskaja ungarlasi ohverdas oma rahvusliku elujõu ülejäägi rahvusliku riigi ehitamiseks. Nii areneb välja 600 aasta keskel Ungari riik, mille poliitiline täht-

suurim tarkus võib muuta teda, nagu „Faustis“ öeldud, „metsikumaks igast kiskjast elajast.“

Kultuur ja haridus on kõrgeim inimsus.

Ühtki inimest ei saa nimetada kultuurseks, kes sõnades või tegudes kuidagi haavab või ignoreerib kõrgemat inimsuse aadet. Isegi kõige suurema idee nimel ei või tarvitada ja õigustada mitteinimlikke, ebaõigeid ja ebakultuurseid abinõusid mõninga eesmärgi kättesaamiseks. Kõrgeim inimsus nõuab, et eesmärgid ja abinõud oleksid ühtlaselt inimlikud. Kes seda ei tunnista, see segab, mõistab, see loob segadust, see hävitab kultuuri. Sest kultuur on selgus. Ka tõsiselt haritud inimese sisemises elus valitseb selgus. Niisugune inimene ei või ialgi ühendada püüdu mõninga eesmärgi poole madalate abinõudega selle saavutamiseks. Ta tunneb alati selgesti, mis teha, milliseid abinõusid võib tarvitada jne. Ja niisugune, missugune ta on ühel juhtumisel, on ta alati.

See on järjekindlus, see on seesmine ühtlus. Siin ei ole kisedavaid vastolusid mõtete, tundmuse,

sus kaaluvam oli kui läinud ligema 400 a. Ungari riigi oma. 1526 a. ümber langeb Ungari ja ungari rahva ajaloos esineb ikka selgemini uus aade, mis astub endise põhimõtte asemele: Ungari rahvas kulutab oma elujõu ülejäägi rahvusliku kultuuri ehitamisele ning väljaarendamisele, sellest hoolimata, et ei puudu rasked võtlused endise riikliku iseseisvuse pärast, eriti nii kaua, kui sünib Transsylvaanias vürstiriik (1711).

Reformatsiooni tähtsus Ungari rahvuslikult vaatepunktilt on siis sama, kui nõndanimetatud „verilepingu“ ja hiljem „Pusztaszer'i lepingu“ tähtsus. Viimased olid esimestel Ungari riigipäevadel tehtud, Ungarimaale tuleku ajal (IX. sajangu lõpul). Neis võime 1000 aastase Ungari parlamentarismi algust näha, neis pandi Ungari riigi poliitiline alus. Reformatsiooni ajal pandi teiselt poolt ungarikeelse, ungarimeelse rahvusliku hariduse põhi. Reformatsiooni ajal ühineb usupuhanuse vaim rahvusliku tundmuse appihüüetega. Need kaks joont iseloomustavad eriti meie XVI. sajangu kirjanduse ning haridustegelasi.

Antireformatsiooni ajal, XVII. sajangu kestab töö edasi. Ungari rekatoisaatori, kardinaal Pázmány'i tegevus on sama tähtis proosakeele alal, kui täielik

sõnade ja tegude vahel, ning ühe päeva teod ei ole vastolus teise päeva omadega. Kõik suhted asjade ja inimestega on siin ikka ühed ja samad, ning neid suhteid ei suuda muuta ühedki isiklikud ega erakonna huvid.

Kõige suurem hädaoht ähvardab kultuuri ja haridust just nende poolt, kes teadlikult või alateadlikult lasevad oma tegevust juhtida isiklikest võiteatava ringkonnast huvidest ja kellele on võõrad igavesed ja absoluutsed vaimlised kultuuri väärtused.

Ei või salata, et suurem osa kultuurinimesist eksivad elus ära, ei saavuta täius, ei suuda realiseerida oma tõelist väärtust. Nemed teavad palju, oskavad palju, nende võimed ja anded arenevad, ent ometi pole nad suured, täiuslikud, ei ole suured kui isikud, kui karakterid, ei ole suured kui inimesed.

Kultuuris elada ei tähenda kõiki kultuurvarasid omandada. See ei ole võimalik. Ent võib ennast siduda kõrgema kultuuri astega, sellega võib täita oma tööd ja elu ja selles suunas tegutseda. Ning

piiblitõlge protestantlaste poolt. Pázmány on tänase Budapesti ülikooli asutaja 1635 aastal. Luule, eriti eepilise luule alal esinevad tähtsad teosed. Trükitakse, loetakse ungarikeelseid ilukirjanduslikke, teaduslikke ning kooliraamatuid. Katoletsismiga omab aga ladina keel jälle tähtsuse, ning rahvusvastased püüded Habsburgi soost pärit kuningate poolt. Páris loomulikult, Ungari rahva nõrgendamise kaudu, viib tee nii XVIII. sajangu rahvusliku langemise aegjärkkude, mis oli küll „teaduste kuldne aeg“ Ungaris aga rahvuslikkuse vaatekohalt on seda kurvem see pilt, mida näitab XVIII. sajangu esimene kolmveerand.

Valgustusaja vaimlised liikumised, Voltaire, entsüklopedistid, Rousseau mõjuvad aga noore Ungari põlve peale, ja 1772. aastast hakkab Ungari ärkamise aeg. Palju mahasurutud energiat hakkab tööle, kirjanduse ja teadusmeeste pikk rida lõpetab selle ettevalmistustöö, mis annab elujõudu Ungari haridusele. Ei ole enam seisakut ega langemist. Romantismi vaimustava ja elustava mõju kaudu esineb järsk tõus Ungari reform-aegjargus, XIX. sajangu esimesel poolel. Ootamatu majandusliku, poliitilise ja haridusliku tõusu tõttu sünnib Ungari klassiline kirjandus, mille tähtsamad esitajad

rohkem ei olegi tarvis. Kes nii elab, see elab kultuuris, see loob eneses ja enese ümber kultuuri.

Ent vaadeldes meie kultuurelu avaldusi peab tunnistama, et meie avalikele tegelasile sel alal on see kultuuri aade enamasti võõras. Meil leidub nii harva kultuurtegelasi, kes oleks ka suured ja kaunid kui isikud ja kes laseks oma tegevust juhtida ainult absoluutse tõe ja kõrgema kultuuri aatest. Eriti peab seda toonitama meie kirjandusliku arvustuse suhtes, mille vaatlusele ka kohe siirdume.

2.

Peab otsekohe ütlema, et meie tänapäeva arvustus on omas suures enamikus allpool igasugust kriitikat. Ta on lasknud nii häbisuvalt madalale, et teda ei saagi enam nimetada arvustuseks sõna tõsisemas mõttes.

Meie kirjandusliku arvustuse alal tegutsevad isikud ei taha ega püüagi olla õiglased, erapooletud, asjalikud. Nad ei lase end juhtida absoluutse tõe ja ülevama kauniduse aatest, vaid hoopis väiksemaid asjakesisist.

Täiesti harimatud inimesed, kes seisavad kaugel vaimlisest kultuurist, ent kes on tõelised, lihtsad

ja ausad omas hinges, on palju väärtuslikumad ja seesmiselt ilusamad kui need „kultuursetud“, kes on end ehtinud igasugu kultuurihilpudega, ent kellele on siiski orgaaniliselt võõras kultuur sõna ülimes mõttes.

Ja mis kõige hullem, need härrad püüavad olla meie vaimlise kultuuri juhtijad ja selle arenemisuuna määrajad.

Juba 1920 a kirjutas Fr. Tuglas: „On midagi meie praeguses kirjanduslikus elus, mis läkastama paneb. See on kõrtsi vaim, õllepoe maitse, voorimeeste söögimaja stiil. See on maitse toorus, esteetiline harimatus, kirjanduslik barbaarsus. Valitseb inimsööjate kultuur, bumerangi pildujate esteetika, suurusrikameeste arvustus... Ja selle juures on neil kõrtsimaitse väljendajail vankumata arvamine, et nemad meie kultuuri tippu edustavad. Selle vaimlise söömepoe laua tagant tehakse üleolevalt etteheiteid „harilikule publikule“ ta kultuuripuuduses. See enesuhkus ja eksimatus on saanud dogmaks, mida ei tohi kõigutada, kui ei taha tunda enese kaelas uut sapi valingut...“

Kuid selle vastu peab lõppeks protesteerima!

Kõrtsi esteetikud saavad aru ainult toorest terrorist, teibatõendusest, rusika argumentatsioonist...

Kuid nii Alle kui Gailiti viimase aja päevakajalik produktioon on minus nagu arvatavasti igas teiseski esteetiliste huvidega inimeses protesti äratanud.

Ja see sünnib ka tulevikus, kui jääb valitsema nende kirjutusis see esteetiline meetod, mille Alle nii lühidalt on sõnastanud: „vala aga teibaga!“

On üldine kaebus viimasel ajal: meie arvustus on kängunud, juhuslik, mitteasjalik.

Kuid kuis võikski ta teistsugune olla, kui mingi deliiriumi rääskamine on arvustuse aset täitmas...

Esteetilise nähtuse üle tuleb otsustada esteetilise meetodi ja stiiliga, isegi kui see nähtus on puudulik.

Praegu „arvustatakse“ juhuslike sümpaatiate nimel autori isiku vastu“.

(„Postimees“ 1920, nr. 326).

Siin on Tuglas õige valusasti, ent tõetruult iseloomustanud seda „midagi“ meie kirjanduslikus elus, mis paneb tõesti läkastama. Ja mis pahem, seda Tuglase arvamisest, mis ta aastate eest lausu-

viisid ühte Ungari kirjanduse maailma-kirjandusega.

1848 aastal 15. märtsil algab Ungaris revolutsioon, mis hiljem vabadussõjaks muutub. Ei ole see muud kui katse vana keskajalise traditsiooni uuesti maksmapanekuks: Ungari rahvusliku riigi jälle-üleehitamiseks, XIX sajangu valitsevate mõtete vaimus demokraatliku Ungari kujundamine, rahva majandusliku organiseerimise ja rahvusliku tarviduse jõutagavara põhjal. Energilise hoo saanud Ungari haridus, eriti kirjandus, tugev rahvuslik tundmus hõljustas aga rahva illusioonidesse. Ungarlased suutsid palju teha: Austria ikke alt vabastasid nad ennast. Varsti selgus aga, et rahvas nõrk on, mitte iseseisvuseks, ega ka absoluutse mõttes, iseenesest, vaid ainult sellepärast, et ta vaenlased vägevamad on, kui tema. Venemaa appituleku kaudu saab Ungari vabadus 1849. a. euroopalise reaktsiooni ohriks.

Kõik senni tehtud töö haridusalal näib kadunud olevat. Kaks aastakümnet lähevad igatahes kaduma. Ainult 1867. aastal võib edasi jätkata sealt, kus töö jäi pooleli 1848 aastal Uus aegjärg, mis kestab 1867—1914 aastani, nõndanimetatud liberalismi aegjärg Ungaris. kannab vääriliselt seda nime. Tema ehitus- ja rahvakasvatava töö teene on, et

kõigi hädaohtude peale vaatamata Ungari rahva tulevik on täna kindlam kui kunagi enne. Liberalismi ajal on uuesti jalale seatud peaaegu täielikus ulatuses Ungari rahvusliku riigi suvereniteet ja kujuneb välja Ungari rahvahariduse ühtseotud üksus. Kolm uut ülikooli ja üks poliitnikumise asutatakse sel ajal. Alg- ja keskkoolide agara rahvakasvatamise tõttu tõuseb nende vajadus. Tehnilise ja vaimlise kultuuri igal alal tehakse paljalt kiirusega ja põhjalikkusega tööd. Viimastel aastakümnetel on läänepärasemaks ja siiski ungaripärasemaks saanud meie haridus kui kunagi enne. XX. sajangu algusel oli Ungari tõesti riik selle sajangu mõtete ning vaimu järele.

Ilmasõja destruktatsioon hävitab ühe niisuguse riigi. Liitriikide dilettantism ja vale arvamine Ungarist, väikeste Balkani rahvaste megalomaania, ning kätemaksu vaimust juhitud imperialism hävitab 1000 aastast ungarlust. Nagu ristiusk, s. o. lääne Euroopa kultuurivaim hävitas 1000. aastal pagana Ungari kultuuritaimed, samuti tahtis jälle 1918 a. haritud Öhtu-Euroopa Ungari kõrgeks arenenud kultuurile hävitava hoobi anda. Selge oli, et taheti poliitiliselt ja majanduslikult Ungarit ruineerida, et hädaohtlikuna konkurendina ta ei võiks enam arvesse tulla. Ja kurb oli, et ühtlasi ta-

heti Ungarit takistada, et ta jätkaks omapärase hariduse edasiehitamist.¹⁾

Siiski näeme täna, et Ungari rahvuslikus hariduses on rohkem jõudu, kui oli omal ajal juriidiliselt kontsipereitud Ungari riikluses. Kui omal ajal Transsylvania päästis ja andis edasi Ungari poliitilise iseseisvuse aate keskajast uude aega, nii kõvendas ja tegi XIX aastaja liberalism kogu rahva omaks Ungari hariduse. Ungari haridus ei ole kitsaste kihtide haridus: see on miljonite vaimeline varandus. Ta elab, rahva hinge olles hävitamata, elav organism. Püha Stefani krooni põhinnõtte kohesiooni (kokkutõmbe) jõu asemele astus tänase Ungari rahvahariduse kokkutõmbav jõud ja mõju. See peab võitma selle kultuurilise jagunemise, mis on täna Ungari hariduselu iseloomustav nähtus.

Siin on autor igatahes eksinud: liitriigid pole nähtavasti kunagi tahtnud ungarlust ega Ungari rahvuslikku haridust hävitada, vaid ainult liitlaste seisukohalt tarvilikuna tunduvat poliitilist tasakaalu Doonau ja Balkani riikides üles seada. Et see Ungari tahtmist vastu käis ja madjaritele valus oli, on arusaadav.

Toimetus.

nud, peab ka tänapäev täiel määral rõhutama, sest see kirjanduslik terror ja voorimeeste söögi-maja stiili kultiveerimine ei mõtlegi meie kirjanduses hääduda. Just vastuoksaks. Viimaseil aastail on see otsekuulminatsioonipunkti tahtnud saavutada. Nime-tagem kas või niisuguseid kirjandusliku barbaarsuse ja rõveduse pärleid, nagu ct. Alle „Jaanalinnu sulgedega“ („Vaba maa“ 1924, nr. 10) ja „Luulehalp“ („Kratt“ 1925, nr. 3).

Vaadake, A. Alle, see „geniaalne“ poeet, keda võlunud omal ajal „mārapuusad ja paks hülgekael“, nagu ta seda ise tõendab („Carmina barbata“ lk. 65) on oma kirjanduslikel ringreisudel võrdlemisi jahedalt vastu võetud. Aga Aino Kallas saab oma esinemisel kõikjal üldise lugupidamise ja auvalduste osaliseks. Siin on midagi Eesti kultuurelus katki. See on Eesti rahva kultuuritus, maitsevaesus ja arenematus, et ta austab kirjanikke, kelle toodang pole muud kui „ühe väga korralikult töötava, kuid elutu automaadi või stiilimasina käte-

töö“. Ning Alle otsustas Aino Kallast „kindralist reameheks“ lüüa. Selleks loeb ta kõige päält epistlit riigivanematele, ministritele, kirjanikkudele, kunstnikkudele, keskkooli direktoritele jne. jne., et armsad inimesed ja kallid suguvennad, kaege ometi ette, mis te teete, et see ministri proua, keda te kuulamas käite, ei vääri üldse kirjaniku nime, — et ta on „automaat“, „käsitööline“, seda ütlen mina, August Alle.

Alle tunneb ennast otse kohustatud ja kutsutud olevat seda kultuurilist selgitustööd tegema, selleks saab ta ju ometi kultuurkapitaalilist palka.

Ja seda kultuuritööd teeb ta kõige kultuursemate abinõudega. Ta arvustab Aino Kallast ja noomib selle „stiilimasina“ ja „käsitöölise“ ümmardajaid nii isalikult-häätähtlikult, akadeemiliselt-tagasihoidlikult ja erapooletult, et see ei või haavata ka kõige peenemaitselisema esteedi ilu- ja õiglustunnet. Ta oleks võinud kõike seda teha ka hoopis ägedamalt, rõvedamini. Aga ei. Alle on ju

luuletai, esteedja... „hell kui verisulgilind“, („Carmina barbata“ lk. 90). Sellepärast siin see tagasihoidlik (ma ütleksin — häätähtlik) toon, kui ta kirjutab Aino Kallast: „Ta sõidab ringi mööda väikse Eesti provintsi ja käsutab kohalikke koolijuhatajaid nagu ministri proua või proua-minister, et need oma kooliplikad ja -jütsid saadaksid Aino Kallase kirjanduslikule deklamatsiooni õhtule imetlema ministriproua kuningakoja rätsepa juurest tellitud ballikleidi kummalist schleppi ja jaanalinnu sulgedega frisuuri“.

Kas võib siin leida midagi teotavat Aino Kallase kui isiku kohta?

Ja siin see alandlik kultuuripuuduse etteheide (või meeletuletus), jällegi Vabariigi valitsusest ja kirjanikest alates kuni koolijütsideni! Alle arvates ei läinud nad A. Kallase kirjanduslikule õhtule mitte kirjandust kuulama, vaid et „näha oma ihuliku silmaga vähemalt majasteedi aasainet... kellele mõni kuninganna pidulikult audientsil teiste sadade ja tuhandete vastuvõetavate hul-

Budapest, poliitiline ja majanduslik Ungari keskkohd on haridustsentrum kitsamaks saanud mõjualaga. Temas areneb eriline Ungari haridustegevus suurema tähtsusega kui varem. Rumeenia provintsis, Transsylvania, on Ungari haridusliikumine tuntud transylvaniam'i nime all. Selle tähtsus järgneb otse Budapesti tähtsusele. Transylvaniast ja Sloveensko'st (Tshehoslovakkia provints) tulid läinud aastates kirjanduslikud ja luuletajad, kes ka Budapesti poolt tunnustatud on. Peaaegu võib ütelda, et uuematest algajatest Ungari hariduses on kõik tähtsamad isikud äravõetud maadaladel sündinud. Jugoslaavias kestab ka edasi Ungari hariduselu, aga raskematel tingimustel, ning talendid puuduvad ka veel.

Need eriteedel edasi astuvad Ungari hariduslikud arenemiskäigud on ainult pealt vaadates eraldatud, uute riigipiiride kaudu. Kokkupuutumine on nende vahel olemas ja reintegreeriv, uuesti koondav protsess on käimas Ungari hariduses. Täna on olemas jälle rahvuslik, iseseisev Ungari riik (keskaja traditsioon) ja on rahvuslik haridus (uue arene-mine). Aga nii riik, kui hariduski on tükikideks purustatud. Problem on, Ungari probleem, nagu usupuhastuse ajal, mõlemad ühendada.

Püha Stefani krooni põhimõtte järelle riik ei ole kuninga oma, ei ole rahva oma. Mõlemad moodustavad puha

krooni keha, ja nii kuningas kui rahvas, selles kehas ühinenud, kuuluvad krooni võimu alla. Täna on troonid langenud. Kroonid on murdunud. Kes teab, kas on veel Stefani kroonil seda vana juriidilist võimu. Ungarlased peavad uut põhimõtet otsima.

Täna ungarlased ei ole nende riikide alamad, kuhu nad kuuluvad poliitiliselt ajaloolise saatuse tõttu. Ungari hariduse lai ja piiritu ala tähendab üht keha ja hinge ungarluse jaoks. Ükskohustus on täna igal ungarlasel: teadlikult tunda, et ta kuulub Ungari hariduse ühiskonda.

Täna on ajajärk, kus Ungari haridus elab diasporas. Rahvuslik huvi on, et isegi väiksem „hariduslik tolm“ ei läheks kaduma.

E. Virányi.

1) Küll on nad aga nende riikide kodanikud poliitiliselt, mis muidugi ei keela neid rahvuslikult ühte kuulumast kogu Ungari rahvusega, samal kombel, nagu seda teevad kogu maailma rahvaste need osad, kes elavad vähemusrahvustena muudes riikides. Pääle ilmasõja Rahvasteliidu poolt tunnustatud vähemusrahvaste õigused tulevad siin suureks kaitseks ka välisungarlusele, ja nende õiguste tegelik maksmapanek on Ungari hariduse seisukohalt tänapäeva ungarluse suurimaid ja õilsamaid ülesandeid.

Toimetus.

„Akadeemiline“ arusamatus akadeemiast.

Dr. med. J. Luiga täiesti ebaõnnestunud dilettantliku amatööriseemise viil Eesti vanemast ajaloost (Eesti Vabadusvõitlus 1343-45) kutsus välja mitmelt poolt arvustusi, mis, töö täielist metoodi puudust arvesse võttes, ei võinud olla muud kui negatiivsed.

Dr. med. J. Luiga on neist arvustustest sattunud marru. Selle asemel, et akadeemilistest ringkondadest pärit arvustajate väiteid katsuda ausalt ümber lükata, tarvitab D. Luiga nende isikute vastu võtteid, mis isegi poliitilises võitluses lubamatud: Dr. Luiga poolt viimase ajal eriti tihti täidetud „Vaba Maa“ joonealused otse kubisevad arvustajate mustamistest, kahtlustamistest, argumentidest ad populum, hominem, autorem ja academiam.

Dr. med. J. Luigal on kadestamisväärne omadus, mitte näha oma arvustajaid üksikult, vaid sama kergusega, pääliskaudsuse ja järelemõtlematusena, nagu ta loob oma ajaloolisi hüpoteesi, tahab leida ja leiabki Dr. L. üksikute arvustuste taga mingisuguse salapärase konspiratsiooni, mis ainult selleks tegutseb, et materdada Dr. Luiga algupärast

gas huulte otsast mõned sõnad poetanud ja armulikult lubanud oma kätt suudelda“.

A. Kallase kirjanduslikku toodangut iseloomustab Alle nii: „Siin puudub elav inimene oma närvisüsteemi ja vereringjooksuga, elamuste ja tundmiste skaalaga, puudub luule elustav hingeõhk ja ilma selleta on igasugune kirjandus — isegi naturalistlik — ainult trükimusta ja hiljem koide järele lõhnav paberivihk.“

Jah, mis tähendab, et A. Kallast hindab kõrgelt üks Tuglas, et temast peavad lugu soomlased, et teda tunnustavad kui suurt kunstnikku isegi inglise arvustajad ja Georg Brandes. Tema, Malle poeg August Alle on koguni teisel arvamisel: Aino Kallase toodang on „elutu automaadi või stiilimata kätetöö.“

Kes julgeb ütelda, et kõik see Alle kirjutus on üldiselt tunnustatud Eesti ja Soome ühise kirjniku isiku mõnitus ja tema toodangu mahategemine? Kes julgeb tõendada, et Alle pole toimunud absoluutse tõe ja kauniduse aate seisukohast?

Ma ütlesin küll alguses, olles Tuglase kirjutuse mõju all, et see on kirjandusliku barbaarsuse ja rõveduse pärl, ent lähemalt analüüeerides peab vist küll sellest oletusest loobuma, päälegi on Alle

kultuurkapitaali palgaline ja sellega meie vaimlise kultuuri tipu edustajaks tunnistatud.

Viimasel ajal on küll kuulda, nagu ei tahaks üldsus ja Vabariigi Valitsus enam Allet selle au osaliseks saada lasta, ent minu arvates võiks temale palka isegi kahekordselt suurendada, eriti kui me arvestame päälle laulude märapuusadest, hülgekaelast, helesinistest ja roosadest ja lilladest ja tsitronkollastest seelikuist ja kleitidest ja undrukuist (otsekohese kunstilise loova — mitte kätetöö) ka „Lilla elevandi I“ ja eriti neid ilmumata „Lilla elevandi II“ esemeid, nagu ülalmainitud „Jaanalinnu sulgedega“ ja „Luulehalpi“, millel on meie modern kultuuri arenemise suhtes põhjanev tähendus.

Aga peatugem veel mõne sõnaga „Luulehalpi“ juures.

Aasta tagasi ilmus Vilmar Adamsil luuletuste esikogu „Suudlus lumme.“ Et Adams on üldse kultursemaid ja omapärasemaid nähtusi meie luulekirjanduses, siis on arusaadav, et ta sai kohe üldise tähelepanu ja tunnustuse osaliseks. Mainigem ainult sarnaseid tunnustavaid ja asjalikke arvustusi nagu B. Pravdini, B. Linde, A. Anni, A. Roose, J. Perti ja p. t. Arusaadavalt ei võinud see meeldida A. Allele, kes pole vist iialgi võinud kiidelda oma

loorberite üle. Ja et ta tundis parajasti „kui raskejalgne naine ajuden uute ideede sündi,“ („Carmina barbata“ lk. 56), siis oli tal vaja ainult vähe elevandilist lonti raputada — ja „Luulehalp“ saabus.

Ent ta ei arvusta siin mitte „Suudlust lumme,“ vaid mõnitab selle autorit kõige läägemal, inetumal ja nurjatumal viisil. Siin kasutab ta kõiki oma „vala talle“ ja barbaarsete inimsööjate kultuuri võtteid, et kõige valusamini ja alatumalt teotada ja mõnitada Adamsi isikut. See on tõesti kirjanduslik terror, nagu seda Tuglas ütleb.

Alle ei jaga A. Jürgensteini arvamist Adamsi „perversiteedi“ suhtes. Adamsi perversiteet olla paberlik, lindi järele lõhnav literatuur, edvistus jne. Kuid ideedest raskejalgne Malle poeg sünnitab ilmale jumaliku idee: „urningi kalduvuste“ asemel püstitab ta teadlase tõsidusega... „võrdlemisi süütu käsipatu sooritamise“ hüpoteesi!!

Meie kirjanduse ajaloos ei leidu vist rõvedamat, jälgimat, alandavat ja barbaarsemat teise isiku mõnitamist kui see Alle kirjutus, selle Alle, kes ise ütleb, et arvustus peab olema „tõsine, erapooletu, kompetentne“... ja „enam sallivust enam respekti oma ligimese veen-

„patriotismi“¹⁾, et püsti hoida Balti-Saksa „vängeid“ ajaloolisi fiktsioone.

Nii kaua, kui Dr. Luiga piirdus ainult oma arvustajate isikliku sõimamisega, kahtlustamisega, nende ühendamisega hirmsuuril silmil nähtud fantastiliseks kohutavaks nägemuseks — tsunftiks, kõiki distsiplineeritult mõttevaid ajaloolasi pidades patriotismi vastu võitlevaks ühiseks väerinnaks, ei olnud tarvet Dr. Luiga vastu vaielda, sest iga ütetus iseloomustab kõige päält ütletjat. — Kuid Dr. Lui, a on läinud kaugemale.

„Vaba Maas“ nr. 31 ja 32 s. a. on Dr. Luiga Ülikooli ajaloolises seminaris enesele leidnud tuuliku, millele ta omas Don Quixote'likus „patriotistlikus“ võitlustinginas näkku virutab kaks täit joonealust kõige raffineeritumaid kahtlustusi ja sõimu.

1) See patriotism on nüüd Dr. Luiga palvel E. Kirjanduse Seltsi poolt hinnatud 100.000 margaga — soovitusena toetuse saamiseks. O sancta simplicitas! Vaata „Vaba Maa“ nr. 32 joonealuse pateetilinelõplabapatriotistlik etnikuna pidanud, enne haavavate süüdis-

Dr. Luiga peab ajaloolist seminari kokku kutsutuks tema töö arvustamise jaoks (V. Maa 31 ja 32). Tõesti milline suur, lõpmatu suur kõdi enesetundele, tunduda punktina, mille ümber keerleb kogu „tsunft“, „ajalooteaduskond“, ühes selle „dekaani“, „seminaristide“ ja muude vähemate vendadega, seista kõrgemal baltisakslaslikest kallaletungidest — ühe sõnaga olla märtüür.

Nii tõsiselt kahju, kui mul Dr. Luigast on, peab purustama selle „sündmusorgaaniliselt“ kokkufantaseeritud illusiooni.

Kõigepäält ei ole Tartu Ülikoolis üldse ajaloolist teaduskonda. Isegi see instants, kelle arvamist ajaloo-teaduskonna väärtusest Dr. Luiga samavääriliseks peab fanaatilise baptisti piiblitõlgitsemisega (= ülikooli uksehoidja v. „V. M“ 22 nov. 1925), omab kindlasti selgema ettekujutuse Tartu Ülikooli filosoofia teaduskonna korraldusest kui Dr. Luiga.

Dr. Luiga oleks akadeemilise kodanikuna pidanud, enne haavavate süüdis-

tuste tõstmist ajaloolise seminari vastu, hoolikamalt tegutsema, kui ajaloo allikate kritiseerimisel, ja kas või vähemalt ülalmainitud instantsi juureski informeeruma, mis on ajalooline seminar.

Temale oleks selgeks tehtud: et aj. seminar ei ole mingi tsunft, vaid ainult praktilised harjutused ajaloo alalt, millest ajaloo õppijad on kohustatud teatava arvu semestreid osa võtma, teaduslikke töid esitades. Sellepärast ei saagi seminar mingisugust „avantüüri“ Dr. Luiga vastu ette võtta, välja saata „üht oma liiget kuulutama Postimehes tulevast krahhist“, dots. H. Seppa (sic!) „läbi akna“ tembeldama Dr. Luiga teost suureks eksituseks. — Seminar on niisugune inimeste kogu, mis niisugusena üldse ei otsusta midagi säärast teha ega saagi otsustada.

Kui Dr. Luiga kõnesolevalt instantsilt oleks vaevaks võtnud muretseda 1925 I poolaasta loengute kavad, siis oleks tal selgeks saanud, et tema teose üle kunagi seminarharjutusi peetud ei ole. Selles võib ta veenduda vaadeldes seminaris esitatud refe-

dumuste ja vaadete kohta“ („Looming“, 1924 a., nr. 10, lk. 800—802).

Kui ma tahaksin toimida Alle meetodi järele, siis võiksin, näit. lauset „mind võlund kord su määrapausad“ sõnasõnalt võttes, püstitada ka tema suhtes temale vist küll üpris ebameeldiva hüpoteesi.

Agaragem imetlegem: igal teibal on kaks otsa, samuti ka A. Allel. Sest ta ütleb samas „Loomingus“: „Siis otsustasime meie Ag. Gailitiga... mõned kunstikindralid reameheks lüüa.“ Ja see teiba hoop tabas just Triiki sellep., et „esiteks tuli hõõrumisi ette just Triigiga“ (Sama „Looming“, lk. 804).

Siin on Alle võte: „kindralist reameheks loomine“, kui mõnega „hõõrumisi“ ette tuleb.

Jah, mis tähendab ühe Tuglase protest ja nõue, et „esteetiliste nähtuste üle tuleb otsustada esteetilise meetodi ja stiiliga?!“

Agaragem tehkem Allele ülekohut. Ta pole ainus. Sellast läkastama panevat kõrtsi vaimu „arvustust“ kultiveerivad ka mitmedki teised. Nimetagem kas või Sanna trubaduuri Arthur Adsoni.

Juba mõned hääd aastad tagasi pidi A. Gailit temast järgmist lausuma: „Sellepärast arvustab isegi Arthur Adson äärmise tõsiduse ja autoriteetlikkusega ning pillub iga-suguste varjunimede all kivikesi kaasaeglaste kodaraisse. Kirjan-

dus ja Sanna sigade karjatsemine — selle vahel pole enam suurt vahet. On see ehk prantsuslik kui lubate küsida?“

Ja edasi: „... ma vihkan väikesi varjunimede alla ärापugenud näaklejaid, neid andetuid kirjan-duslikke avantüriste (minu sõrendus K. A.), verivaeseid ning mahakäinud ajakirjanikke“ („Klounid ja faunid“ lk. 83).

Nagu näha on see setuline väiklus juba Adsoni veres, millest raske vallanduda. Tuletagem meele R. Rohti „Üksinduse“ sihilikku ja väiklast mahategemist („Vaba maa“, 1925, 6. II), mille puhul viimane oli sunnitud avalikult protesteerima. Roht kirjutab: „Iga kirjanik peab kirjanduslikes küsimusis olema ainult kirjanik, kõrvale heites kõik muu. Härra Adsoni teguviis aga näitab, et ta seda ei ole, kuna ta kirjanduslikku teost käsitab nii ebakirjanduslikult, et see tundub avaliku mõnituse-na“ („Vaba maa“ 1925, nr. 299).

Ehk mainigem minu isiku mõnitust minu luuletuskogu „Helisev vaikus“ puhul, millele samuti olin sunnitud juba teisel reageerima.

Vaadake, see Adson, kes nii suure vaevaga on pääsenud mõne hää inimese abil Parnassile, kes on saanud tunda oma turjal valusamaid hoope kui võib olla ükski teine kaasaegseist luuletajaist, on nüüd hirmul oma olemasolu eest. Ehk kahvatub tema niigi üksluine

kuju täiesti uute juuretulistate saabudes. Sest arvamised temast ei ole just meeldivad olnud. Nii kirjutab temast Aug. Alle: „See on tõesti asjata vaev ja tarbetu töö Adsoni vahelduvate armu- ja kurbusmeeleolude tibatillukesist jumal teab kui sügavat mõtet otsida. Öppigem hindama neid võib olla naiivilt — sisutuid värse kui väikesed pudikeelega lapse rütmilist laterdamist, võib olla vaevalt arusaadavat.“ („Lilla elevant“ lk. 73).

Ja Jaan Kärner ütleb tema „Roosikrantsi“ puhul: „Kui ma mõnelt kirjanduslikult inimeselt küsiks, mis on neil värssel ühist luulega, siis ei oskaks ta mulle vist küll midagi vastata. Ja nende värse autor peab ise end geniaalseks.“ Ja edasi: „Ei ole üldse ala kitsapiirsemat, ainekehvemat ega ühetoonilisemat kellelgi Eesti luuletajaist kui Adsonil“ („Postimees“ 1920 a., nr. 216).

Jah, Adson peab end tõesti geniaalseks, sest vaadake, millise üleoleva irvituse ja mõnitusega materdab ta nüüd teisi, millisel mõnitaval toonil heidab teistele ette aine kitsapiirust! Kaikad aga käivad.

Adsoni agar arvustuslik tegevus viimasel ajal on nähtavasti seletatav sellega, et ta, nagu ajalehist sõnum läbi vilksatas, tahta ka kultuurkapitaalset kindlat, oma „kultuurtegevusele“ vastavat palka hakata saada.

raate ja vaidlusprotokolle, mis alal hoitud. — Kuid Dr. Luiga ei ole seda teinud ja on veendumuses, et seminar tema tööd on kritiseerinud. Ja Dr. Luiga töö kritiseerimine on Dr. med. J. Luiga leksikaalse sõnatagavara järele — „poliitiline kihutustöö“, „tööerakondlase materdamine“, „avantüür“, „demogogia“, „obskurantismi kuulutamine“, „akadeemiline rohelisus“, „ulakus“, „akadeemiliste haljaste vesivõsude“ ettevõtte, „õhnes tsunfti snobism“, „ülkooli karjeeripüüded“, „kõrge akadeemiline bürookraatlik rutiin“, „tsunfti oraaklite kuulutus“, „poliitiline intriig“, „akadeemiline snobistlik tõde“, „varjatud Balti patriotism“ jne. — sõnad, mis au teevad isegi kommunistlikule „Edasi!“le“. Ja selle juures leiab veel Dr. Luiga omal õiguse olevat seminar juhatajale meetodilisi näpunäiteid anda!

Võib olla on Dr. Luiga seda ise uskunud, mis ta kirjutab, siis ei anna see küll hääd atestatstiooni Dr. Luiga vaimlistest võimetest, võib olla on ta

aga neid süüdistusi tõstnud ainult arvustuste mõju pareerimiseks, lootuses: tehku nad ise selgeks, et nad süüitud on. Kuid mõelgu ka Dr. Luiga selle päale, kui raske oleks tal ümber lükata samas lootuses mõnd avaldatud väidet, näit: et Dr. Luiga põeb delirium persecutio-nist, või midagi sellesarnast.

Akadeemilise isikuna peaks Dr. Luiga aru saama, et on lubamata, asjaloledega tutvunematult, zhongleerida faktidega, mis teistele võivad olla haavavad.

Kuid üks positiivne külg on siiski olnud neil Dr. Luiga poolt täiskirjutatud lopsakatel joonealustel, nad aitavad Dr. Luiga tööst Harju massu üle paremini aru saada, kui kõik tema vastu sihitud arvustused.

Sest inimesega, kellel juba olevikust nii umbmäärased ettekujutused, nii ebadistsiplineeritud hüpoteetilised kimäär-id, ei maksa vaielda mineviku üle. Kui tahetakse minevikku oleviku kaudu seletada, siis võib seda teha ainult see kes

suudab ja tahab olevikku õieti näha Dr. med. on selles mitmekordselt üles näidanud oma täielist impotentsust. On lubamata kõneleda ajaloolisest kriitikast, kui amatöörisejal täielikult puudub eneskriitika.

Dr. med. J. Luiga peaks kord jõud-ma arusaamisele, et need fantastilised vaimusünnitused, mis tekkinud ta amatööriseamise tagajärjel, ei tohi pretendeerida ajaloo nime päale, äärmisel juhtumisel võiksid nad olla ainult huvitavaks objektiks tulevastele individuaalpsüho-loogilistele ja psühiaatrilistele uurimustele.

Et mitte põhjust anda selle artikli puhul Dr. med. Luigale uuteks kahtlustusteks ja ainult assotsiatiivse kontroll-eerimata fantaasia tõttu tekkivateks hüpoteesideks, lisan alla selle toimetusele kätteammise kuupäeva.

24. II. 1926.

Üks „seminaristidest“.

Luuletajana kipub temal aga Parnassil peenike pein tulema. Sest Alle ütleb temale lausa näkku: „Adsoni kohta võib väita, et ta omad laulud on laulnud, sest Sänna motiivid on otsan ja üle „Heedu mäe“ ei ole ta suutnud astuda. Üleronimine Sänna karjatarast on täielise fiaskoga lõppend“ („Lilla elevant“ lk. 73).

Sellepärast siis tahab Adson näidata, et ta juba arvustusliku tegevuse pärast üksi väärriks kultuurkapitaali toetust. Soovime talle selle igatsuse täidminekuks õnne.

Sellaseid näiteid meie kirjandusliku arvustuse alal võiks tuua palju, ent jätkub neistki, et veenduoa, kuivõrd madalale ja ebakultuursele pinnale on meie arvustus libisenud. Meie peame tänapäev kahekordse rõhuga kinnitama Tuglase sõnu: meie arvustus on juhuslik, mitteesjalik. Esteetiliste nähtuste üle ei otsustata esteetilise meetodi ja stiiliga, vaid kultiveeritakse ikka kirjanduslist barbaarsust, esteetilist harimatust, õllepoe maitset.

Ent ärgu hellitagu need härrad mõtet, et meie noorsugu ja järel-

tulev põlv neid selle kultuurihävitamise ja igasuguse õigluse ja aususe vägistamise töö eest tänuga meele tuletab. Iga arusaaja ja iseseisvalt mõtleja inimene, kellele on kallid meie vaimlise kultuuri tulevik, peab hülga ma sellast inetust, labasust ja kultuuritust meie kirjanduslikus elus ja peab protesteerima selle kultiveerimise vastu.

K. Aben.

Vastuseks hra Rich. Janno'le.

Minu artikkel „Korporatsioonide kaitseks“ (nr. 1 ja 2) oli mõeldud mitte kiidulauluna korporatsioonidele, nagu Teie seda millegi pärast alla kripsutada igatsete, vaid kaitse-artiklina, nagu seda iga õiglaselt arvustav akadeemia kodanik nii artikli pealkirjast, kui ka sisust oleks järeldama pidanud. Ja kaitse-artiklina Eesti korpidele, millistele minu paremat tunnet mööda on ülekohut tehtud. See oleks tohtinud küll Teilegi selge olla. Et mainitud artikkel kõiki ei rahulda ja kõiksugusesse ilmavaadettesse ei mahu, seda teadsin juba ette. Nüüd tean ka seda, et ta mõnele on korpide küsimust selgitanud paremas valguses, kui see Teile, scil. korp'i vasta-

sele, soovitav oli. Seda näen Teie närveerimisest, mõttelennu hüpetest, mis asjalikkuse piiri päriselt kaotavad. Olgu näituseks kas või Teie väide, et Kreutzvald ja Hurt tänapäevase „Ü.“ liikmed ei oleks, kui nad praegu veel elaksid... Eks või samasuguse õigusega öelda, et hra Janno mõttelennu pooldajad (korpide sallimatuse suhtes) nad igatahes küll ei oleks! Või arvate tõesti, et see võte Teile au teeb?

Samuti ka teised asjad, mida armastate küll õhust võtta („kas ma ka tean, et meil oma vabariik on?“), küll resoneerimise (ehk kui Teie võerast keelt ei salli, siis eesfiikeselt öeldes —: jonnio-otsimise ja tüli-

normimise) peale ehitada, nad jätavad mind täitsa külmaks.

Mil mõõdul Teie vastuses avaldatud etteheitel praeguse värvikandjate pere kohta tabavad on, eks seda selgita, kui tarvis praegune põlv ise. Mina, kui veteraan, olen loomulikult võinud asja läbi oma-aegsete prillide vaadelda ja omast õhkkonnast lugejaid korpide eluga tutvustada, aga see „minu aeg“ ei kao ju ka ei tea kui kaugesse muistsesse minevikku.

Dixi, animam salvavi! Väielused on siin täitsa üleliigsed, milleks mul tahtmist ega tarvidust pole. Ei meeldi Teile korp'id, propageerige midagi uut, paremat. Jumal Teiega!

„Ugalensis.“

K.-Ü. „Pallase“ IX järjekorraline näitus.

15. III. — 28. III. 26.

Käesolev järjekorraline „Pallase“ kunstinäitus on esitus kohapäälsete kunstnikkude poolt. Ainult A. Krims esineb väljaspoolt otsekohest kunstikooli „Pallase“ ringkonda. Seega on kujunemas nähtavasti K.-Ü. „Pallase“ loovüksuseks Tartus samanimeliga kunstikooli ümber.

Ja seda peab tervitama. Mida enam kunst omale üksikuid rakukesi soetab, seda tihedam ja edasiviivam on siis üldine loomingu soon.

Käesoleval näitusel maestrote kõrval esineb rida alles õpilasi, kes juba kannavad suure osa maalis. Kuigi üldiselt näitus nõrgem minevaasiasest, on siin esitatud rida uusi töid mõõdaläinud aasta loomingu suuna huvitavaidki.

Nii A. Starkopfi ja V. Melniku skulptuuritööd, A. Vabbelt rida uusi joonistusi, ka akvarelle, J. Vahtra graafika; N. Triiki rektor H. Koppeli portree ja paar portree joonistust; A. Põllusaari akvarell port-

reed; A. Krimsi õlikompositsioonid; N. Mey akvarellid; J. Grünbergi ja A. Laigo kompositsioonid. Selle loeteluga oleks üldiselt nimetatud näitusel tugevamalt esinejad. Pääle nimetatute on veel väljapanekuid J. Piitsepalt, A. Siivardilt, E. Kutsarilt J. Karellilt, A. Vommilt, R. Lepvaltsilt A. Lukatsilt, Hallistelt ja Turpilt.

A. Starkopf on välja pannud üle kümne teose. Neist paremad on Pieta (puu), Flora (puu), Hauasamba figuur (gips) tants-staueid; Siiami tants (pronks), tants N 67, P. Sepp'a portree (pronks). Kunstnik näiliselt kaldub enam realistlikku väljatöötusse. Ja kuigi siin teguseb ta veel otsides, on saavutused tunnustusväärsed.

V. Melnik esineb kuue teosega. Vähem otsiv kui esimene. Kuid ta tooted on rahulikud, on omaette kõnelevad. Nii komponist R. Tobiase pronks pää, kirjanik Juhan Liivi portree bareljeef ja eriti nimetamisväärne poisipää.

A. Vabbe on välja pannud viieteistkümne numbril all joonistusi ja akvarelle. Eriti esimesi. Ja käesolev näitus enam kui kunagi varem

tutvustab meid kunstnikuga kui omapärase joonistajaga. Ta joon on kerge ja mänglev; otsiv erilisusi, humoorikas ja pilkav.

N. Triik on välja pannud rektor H. Koppeli portree õlis, uuem toode kunstnikul sel alal; ja paar portree joonistust.

J. Vahtra esineb neljateistkümnelt numbriga: kompositsioone õlis, akvarelle, graafikat ja joonistusi Vahtra värv on puhiam kui varem. Ta graafika on huvitav.

A. Krims esineb nelja tööga huvitavas värviskaalas, kuigi see mõjub lõpuks dekoratiivselt.

J. Grünberg'il on rida õlikompositsioone veel siiliseeritud võites. Kuid ta annab lootusi.

A. Laigo portree on ilmekalt, kuigi karrikeerivalt välja toodud. Pilt vabaneb toonisja tõuseks nagu väljaraamidest. See on juba võime. Üldine käsituse maneer aga jätab soovida. N. Mey esineb väiksekaustalist akvarellidega, kuid väljatöötuses on ta detailiseeriv, realistlik ja huvitav. Ta teosed, jätvavad seega ka teatava küpsuse mulje

—t.

Nüüdisaegne Setumaa ja Karjala.

Setu on eestlastele sama, mis Soomele Karjala, vahega, et soomlastel on ta suurelt osalt sealpool piiri, meil siinpool. Neil on ühine joon, et mõlemad on suured laulumaad. „Monumenta Estoniae antiqua“, dr. J. Hurtilt kolmes osas toimetatud Setu lauludekogu, ei leia enesele võistlejat kusagilt Eestimaa nurkadest. Sellesse ainstikku on rännanud laule läänest ja loodest. Soome Karjala elatanud meeste kangelaslugude vägevust ja ainete pikkust ei leita kusagilt teiselt Soome rajalt, vaatamata, et sinna on rännanud aineid läänest ja lõunast. Ühisjooneks mõlematel maadel on erilaule ühendada ja põimida pikka-deks lugudeks.

Kuigi laulumaad, on selle kõrval mõlemates rajamaades läbi käinud mitmesuunaline venestus, mida soodustanud kirik, pidud, kohus, kool j. n. Sagedasti on kodune keel venemurdeline või venekeelega segatud. Nõnda on keelde, kommetesse, riietesse ja tõupärasse venestus tunginud. Karjalas kui Setus on need rööbasjooned ühised.

Karjala on nüüd autonoomne vabariik, samuti kui kaugemate sugurahvaste sürjalaste (komide) tšeremisside (maride) ja votjakite autonoomsed punased vabariigid. Nende vabariikide seesmises elamises on palju rahvusliku ärkamisaja vaimu. Kuna komide, maride ja votjakite vabariigid on meist lahutatud, on autonoomne Karjala meile lähedal.

Setumaal on viimasel ajal pärast Setu I laulupidu märgata rahvuslist ärkamist, millele Setu lugemiku ilmumine on osalt kihutanud.

Suureks paheks on Setumaale asjaolu, et sealne kirik ja kirikukirjandus (praegugi ei ole Setu piibel veel trükist ilmunud) on suurelt jaolt venekeelne. Petseris näituseks hulga kirikute kõrval on ainult üks, kus ka setukeeles Jumala teenistust peetakse, s. o. Petseri linnakirik. Eestikeelset jumalateenistust peetakse Lääne-Setus ainult Obinitsas, Põhja-Setus: Verskas, kuna Sotse rinnas käib preester vahete vahel eestikeelset jumalateenistust pida-

mas. Ida-Setus puudub eesti-keelne kirik senni.

Joomine on Setumaal pöörane suur, rööbastikku kohtutegevusega.

Setumaa¹⁾ ametlik nimetuski on olnud senni venekeelne Petserimaa (Печеры).

Seltsi elu on Setumaal võrdlemisi hilisemal ajal võtnud, eriliselt Saamuel Sommeri tegevuse tagajärjel, hoogu, kuna vanematest seltsidest praegu töötamas on umbes 20 aastat juba tegelenud laulu-mänguselts „Kalõvi“ Petseri alevis. Seltsielu võiks Setu pärismaalasegi arvates veel enam areneda, kui senni on. Üldiselt oleks tähtis, et Setu küsimus enam sõelumise alla võetaks väljaspool Setumaad ja et selle lahendamist, üldiselt harutataks. Karjala küsimus Soomes on saanud rahvuslikuks noorsoo ja üliõpilaskonna liikumiseks, kuna Setu küsimus Eestis noorsoo liikumise ja rahvusliku ühiskondlise probleemina on etendanud kahjuks senni tähtsusetu osa.

E. Päss.

Läti plastika Tallinnas ja Tartus.

Anna Keré

plastika tantsukooli ettekanded

17. III. esines Riiast Anna Keré plastika tantsukool „Vanemuises“, olles varem esinenud Tallinnas. Mäletavasti võdrustas sama tantsukool eelmisel aastal meid, sai kiitva osavõtu ja samuti ka praegusel korral.

Võisime täie rahuldusega tantsukooli õhtult koju minna: eeskava oli mitmekesine ja numbrid täideti rahuldavalt.

Tantsu stiilis võis kaht elementi tähistada: vene balletti ja saksa moodsat rütmilist plastikat, mis ka arusaadavalt Baltimaade tantsijate ja tantsu koolide juures lähima kokkupuutumise tõttu eeskätt nende nimetatud kahe maa kõrge tantsukultuuri saavutustega. Kõige selgem saksa tantsukunsti voorustega number oli prelüüd Skrijabini muusika järele, mis tuletas meele Vigmanni kooli tööstiili ja milline tööviis häid tulemusi annud on. Lüürilisemad palad nähtavasti aga ilmestusid slaavilise tempera-

mendi ja väljendusega. Nii surev luik A. Keré enese ettekandel, mis küll oodetud muljet ei annud. Tantsijanna püsis liig ühel pindalal; tantsis ainult käevarte konvulsivsete, nõrkevate liigutuste kaudu. Nii palve ja templitants Griegi muusika järele, mille esimene pool väga huvitav oli: ainult käte tants; minnes üle aga kogu kehaga — ei olnud enam nii terviklik.

Ja üldse tantsude ülesäädeluses ei olnud kompositsioon terviklik. Nende lõpud jäid alguseist nõrgemaiks, tasakaaluiks. Tantsudele olid leitud ilusad motiivid, lähtekohad, kuid nad ei lõppenud poängiga; katkesid niisama. Nii vals, marche militaire, vaimude tants (algus huvitav, lõpp õredam). Väga huvitav oli assüüria basreljef, ülesäetud, seisva grupi rütme; siduvus üksiteisega oli kogu aeg muutuv. Kompositsiooniline lavapilt. Ka ebajumalad oli terviklik.

Publik hindas vääriliselt ettekandeid, lastes neid järjekindlalt korrata. Olgu võrdeliselt meie tantskoolidega tähendatud, et Litvinova balleti stuudio etendused tuntavalt paremad olid.

J. P.

1) V. Setu nime hulgalisi homonüümide: 1. Nurud kui Setu s. o. painaja, pealekäija (räbalakaupmeeste toimetuse analoogial moodustatud tähenduslik ese). 2. Mitu-setu sul on? — s. o. kui palju, kui rohke arv, kui suurel hulgal; gen. setme (Wied. nimetab jõgi jookseb setme ära, setu arvamist j. n. e. analoogiline moodustus sõnale mitu). 3. L.-Eestis (isiklikult kuuldud) Setu ee! Setu kas sa lähed! Nõõ, setu! s. o. kõhna hobuse tähenduses (metafoor räbalakauplejalt ta hobusele). 4. Samast tähendusest on nähtavasti analoogia teel moodustatud korratult ja vaeselt riides käiva inimese nime: Sina Setu! Kuidas riides käid! 5. Siit sõimu või pilke tähenduslik edasiarendus „Kuradi Setu! Vana Setu! Setu-apatš!“ j. n. e. 6. Sõnal on onomatopoeetiline tähendusvarjund: „säh sulle setu! s. o. säh sulle plaks, hoop!“ 7. Imestust tähendatakse sama sõna abil nagu: „Setu seh!“ 8. Maa ja rahva tähendus, mida praegu ametlikus keeles kutsutakse „Petserimaa“ks“ (sõna algtäendus).

Friedebert Luglas

40-ne aastane.

Nüüd on siis aeg käes pühitsebada ka noor-eeslasi. Oli hiljuti juhused wastata Ungari üliõpilase küsimuse pääle, kui wana on meie kultuurile. Kui nime-tada midagi aastat kuuskümmend — wiiskümmend. Wäga õige, oletes wõind weelgi mahja kirjida. „Kalewipoeg“ ilmus 1861; Janneni „Berni Postimees“ — 1857; alles 1869 a. esimene suur laulupidu. Imestati wäga ja waadati üllatuslega otja. Kes siis olen mina? Aga meil on juba põlweid ees käind, kes tegutsesid moodsa Euroopa kunstii waimus, tundsid ühes Brandes'iga waba mõtte weelkust ja üle hüppasid otjetohe sellesse edasiviitavasse käemeelsesse ja arenend, küpsesse kunstimeelsesse, mis teistele rahwustele tähendas pifaajalist wõitlust juurdund konserwatiivismi ja reaktiivoonilise maitse wastu. Wiisi ei wõind siiski liiga raske olla selles oli-torraas wõita, palju rastem pidi olema sijemise arenguprotsessi heitlus enestes. Praegu näib foguni, et tänapäetwal järelelastawada jõudnud pahandaw fest-fodanlik maitse alles nüüd weel tagant järele teesti leiab, et temast mõbda on mindud, ja, püüdes asja hääks teha, protvotseerib noor-eeslaste loofungi for-damist: „Jaagem eurooplaseteks“. „Noor-Gesti“ sündis wiist natuke wara, wõdi on tänapäetwa waielelused. kunstiväärustete üle riigitogus hiljaks jäänd.

*

Friedebert Luglase oja selles kunstii-tõuju woolus on olnud eriline. Kahile-mata on tema nimega seotud palju meie kunstis, kuigi seda kõike wast praegugi piirit-leda on natuke raske. Teesti tundub nii. Kuigi ilmestati ta tunned, et nimetame tähtsat faasaeglast. Tulewad meele Tar-fiaise sõnad Leino jurma puhul, kus samuti seda häda kurdetafte: liiga taas-aeglane, liiga lähidaf.

Ometigi on just Luglase kirjandus-likud ja kriitilised tooted olnud fogu aeg meie kirjanduses oodatumad ja huwitawa-mad.

Oma warafemas arengujärgus ilmutas ta suurt produktiivust. Kogumitus „Eiitwafell“, mis sisaldab wõid a. 1901—1907 (ilmus 1913) ja no-wellitogus „Rahetesi“ (1908; hiljem „Õhtu taetwas“ nime all uuesti forral-datud järeldrüüsis 1913) esineb ta kunstii-nituna, kelle huwitawamad motiitwoid on weel tublisti põimitud toofordse faasaegse elu nähtuste tähtsustega, waatlemisega impresiionistlikult, neoromantiliselt, ifegi psüfologilise realismi wiinliit. See waatewintel oli uus ja kunstipärane; amõitas alla toonitada kunstii õigust kunstii-selt mõjuda. Leidub sääl niihästi ühisõnna, niijuur kui see meil ta oli, fatiiri, palju enam aga kalduwusi ühisõnna eelju niipõitid fugeime ifefugus-tets kunstniku waimulaabile omaastets, flumboolse-müetilise tagamõistega elektri-feeritud piltdets fujundada. Palju selle flumboolse-müetilise wärtoingui wõimal-damifets on andnud meie punafed aas-tad oma retvolutsiioniliste, õhetatwate taetwastega ja Gesti orjaajafugu.

Weelgi huwitawam on fume, tuifa-walt wärtoirifas tästius meie maaloodu-dest „Õhtu taetwas“ Neeb on notwellid tihedamas mõttes, mitte enam fülafutu-tesed waid hingeelulifed notwellid. Ja neis on esmafõrdelt mõiste antud tihedast, kunstipärast notwellikirjandusest päälegi meie füla ainetel. Kogumit on foome feelde tõigitud juba a. 1909. Kas ta fellestõitu, et siin kõige enam Soome aholikku maa-ema fudamlikult tundub.

1906. aastal oli kirjaniit poliitilistel põhjustel sunnitud põgenema maapaffu ja on 11 aastat, kuni Gesti wabariigi loomifeni, pidand wiibima wäljamaal, waheldutas umbuses, pääasjalikult kunstide metropolitaanis Pariisis ja romaani kultuuri mõjupiirides. See on

nüüd üks tähtsamast asjaoludest, mis teisiigi „Noor-Gesti“ fuuna kirjaniite on puurdutand ja millele tänamegi meie kunstii põhjalikumalt euroopalist hingeelu ja siju. Luglase juures tähistub see mõju juba „Õhtu taetwa“ pariisistituses motiitwides („Wilkuw tuli“). Raheti, nagu oletes meil siin tegu wõõrdumifega omast maapärast, ei tohiks siin niisugustel tingimustel juttugi olla. Wõime tänada, et Luglase anne neis mõjudes tehunes ja wälja fujunedu sai.

Rännafuaastate suurim tulemus on „Feliks Ormusõni“ nimeline ustroman-tiline boheemlaõromaan (1912—1914), (ilm. 1915 a.) wärtoimlikult, päetwaraama-tulifelt waba joonistufega stits moderni hingeelu kahtlustest ja elufefuhtumifetst. Just neis lahifetst liituwais mõttejõõfustes feifab teofe päämine tugetvus. Selles wõiks teda wõrreldu selle kõife-haaratawa, mitte niipalju faabulafet rõhku panetwa, fuitwõrd uuele elufafitlufese kunstilist wäljendust otstawa kirjandufega, mis XIX sajangu algul just Prantufese kirjanduses emigrantide kirjanduse nime all ja Saffa romantifas figines.

Siin on toodud meie uustromantis-mi indiidualiteedi, üffifitifu, peene-hinge tüüp; aga seda on fäsitatud kriitli-felt, mitte wõajem kriitilifelt kui fogu muudif-ümbrust felle fuju ümber. On faabund waljum ja õiglafem artvõustus faunihing-elifuse sijemifet wõijatut liiglopfatufest, kui seda on suutnud anda üfeti neift, kes kirjaniifu enefe andmete abil seda faunihingelifust on püüdnud tõeliffuses näha ja laita. Kirjanduslikult wõid siin ainult seda teatud mõõdul fäsitawaks teha, fuitwõrd kirjanduslik on fee liiale fefufefele wiitud, halastamatu hingeana-lüüs refleteeritwa mõttejõõfufu näol. Ongi Tammsaare? psüfologiline tästlufõstõis just fellepärast kõitvõam, et ta jätub ta lugejale midagi leida, mõtteid, mida Ormusõni aga lugejale ife kõif fätte mõtleb.

Luglase hilifemas loominguus feifa-wad tõlm foguteoft: „Saatus“ (1917), „Rastuse waim“ (1920) ja alles käind aastal ilmud „Hingede rändamine“ (1925). Neeb huwid, mis siin wäljen-dutwad, ei riita enam tänapäetwa. Kuid selle afemel on wälja fujumend ja faand fogu Luglase loomingu määratavaks tema warafemast noorufest pääle jälgi-tawad kalduwused mõtte ja fantaafia tafafakulififets toostõõts. Ei maffa felle-gijuuress tähelepanemata jätta, et Luglase ilufõnelife tendentfi juures, fantaafia meil ennenagematu liitufufe ja ühtlafi transifendentafufefe juures, mõistufeliftud huwid on ofind erilifi, rasfoid probleeme ja neid lahendand. Nii on „Hingede rändamifese“ — „Õhtu täis on kõrge“, „Saatus“, — „Põpi ja Huhu's“ müstifife fujutuspidi abil fümboolfett üle pildi otjetohefe siju ulatawaid inimõnna alg-mõisteid puudutatud, „Boeõdis ja idi-oodis“ relligiooni filosofiat tästlufud jne.

Rastuse waim tema hilifemas loo-mingus, haruldane ifitufupärane fantaafia ja fuur stiiimeisterlikkus on aga siisti tihened ja teetwad tema praegu wõib olla kirjaniitufes wõiffemafef lugejateringile. Kuid ta on tärelifemaid, findlammaid ife-õdui tõfset arengupõõwefst, findla tead-ufufega stiiili, arendatud fantaafia ja tõrge mõtetõõ psüfmafist wärtoimifst.

*

Weelgi olufifem on Luglase oja meie kriitifas. Ongi artwamifst, mis teda peatwad tähtfamafes kriitituna kui kirjaniituna. Selles artwamifes on ainult niipalju õigust, et Luglase kriitilifed mõtled on wastu wõetatwad kõigile, kuna ilu-kirjanduslikult on ta kirjaniit fittamafef maifeferingile. Mõtlejana on Luglas wõajem küll kui mõnigi teime nooreffilane aktiitõfett ühiseluline wõitlufeja. Tema faal-lufufed puudutatwad küll ta meie ühisõnna, kuid ta on selle waatleja. Ainult kunstii kultuuri fäsimustes ja fittamalt psü-fologilifes eritufes muutub ta aktiitõfets ja fätenawatwi waimurifafas. Neil alabel ei ole tema tästlufel ja leiõliffufel piire. Tänapäetwa tofus kirjanduse- ja kunstii-kultuuri tõõs fujunef talle küll aufammas.

Kahilemata ei pea aga neljakümne-aastane ei mefimagufaid fittufi ega ta teenimatuid laifufi endafe tõustatwafes, mis paratamatud on juubelife puhul.

Soome, Eesti, Läti ja Leedu riikide üliõpilaskondade keskbüroo istang

15. märtsil Tartus.

Ühel ajal Ak. Hõimuklubi poolt korraldatud hõimupidustustega pæeti ära siia jõudnud Baltimaa üliõpilaskondade edustajate vahel järjekorraline keskbüroo istang.

Istangu avas kl. 12,30 keskbüroo president dr. Lehtinen.

Keskbüroo juhataja kohusetäitja E. Kõstner oma aruandes teatab, et 4. Balti riikide üliõpilaskondade konverentsil vastuvõetud resolutsioonide täidesaatmine on viibinud, sest et konventsiooni protokollid on üksikute üliõpilaskondade poolt hilja kinitamist leidnud. Keskbüroo pole aga viimasel ajal suurt tegevust avaldada suutnud, kuna viimasel ajal ette tuli ka keskbüroo juhataja koha muutmine.

A. Prüüsi ettepanekul kinnitatakse keskbüroo juhatajaks senine kohusetäitja E. Kõstner.

Otsustatakse kõikidelt üliõpilaskondadelt kulude osamaks — 105.050 mrk. — sisse nõuda.

Keskorganisatsiooni küsimuses tunnistatakse tarvilikuks, et protokollide väljasaatmiseks ja kinnitamiseks oleks tarvis kindlat tähtaega, et kiiremlt nende täidesaatmisele võiks asuda. Eesti esitaja Prüüsi ettepanekul oleks see 4 nädalat pärast konverentsi ja 2 nädalat pärast keskbüroo istangut, milline seisukoht ka vastu võetakse.

Vastastikuse informatsiooni edendamise mõttes peetakse soovitatavaks, et keskbüroo juure saaks valitud teatud isik, kes hoolitseks informatsioonmaterjali kogumise ja laialisaatmise eest.

Keskbüroo president konstateerib, et kõik 3. Helsingi konverentsi resolutsioonid on kinnitamist leidnud.

Vastastikuste õpireiside edendamise mõttes tunnistatakse tarvilikuks akadeemilise reisi juhi väljaandmine, mis ilmuks 4. konverentsiks, mis Kaunases 12.—15. mail s. a. ära peetakse.

Keskbüroo aastaraamatu väljaandmise asjus asutakse seisukohale, et tarvidus selle järele nüüd veel mitte erilisel suurel ole, vaid ta ilmukuks aruandena kogu senise tegevuse üle.

Praktiliste tööde sooritamisevõimalusi naaberriikides arutades, teatab Soome esitaja, et ses asjus on neil läbirääkimisi peetud, kuid kahjuks on selgunud, et korraldamine sääl küllaldaselt hääd pinda ei saa leida, kuna neil isegi palju praktikante on, eriti metsateadlasi. Leedu esitaja teatab, et neil ses asjas kindlat selgust pole, mida alles sügissemestril saada võib.

Spordi- ja karskusküsimust puudutavate resolutsioonide kiiremaks elluviimiseks tunnistati tar-

vilikuks, et keskbüroo juhataja selleks vastavaid samme astuks ja üksikutele üliõpilaskondadele nende täitmist meele tuletaks.

Juba eelmistel konverentsidel tunnistati tarvilikuks ühise

informatsioon-broshüüri väljaandmine, kus käsitamist leiaks kõikide osavõtjate riikide üliõpilaskondade ja organisaatsioonide ajalugu ja praegune olukord, mille kaudu kõige otsekohesematest ja võltsimata allikatest selge ettekujutuse naaberriikide üliõpilaskondadest saaks.

Materjali kogumine ja süstematiseerimine jäeti keskbüroo juhataja hoole, kes ka selle kiire ilmumise eest peaks hoolitsema. Teose ilmumist on alles sügissemestri lõpuks oodata.

Istangul võetakse vastu ka keskbüroo

eelarve

arvates 1. maist s. a. kuni 1. maini 1927. a. Eelarve on 165.000 marga peale kokku säetud.

Leedu üliõpilaskonna esitaja ettepanekul võetakse kaalumisele kaasföö loomine Skandinaavia üliõpilaskondadega,

millega tihedamasse kontakti astumine tingimata tarvilikuks ja soovitatavaks tunnistatakse. Otsustatakse sellepärast Rootsi, Daani ja Norra üliõpilaskondasid kutsutud külalistena ka 4. Kaunase konverentsile kutsuda.

Hilja õhtul lõpeb istang.

Üliõpilaskonna Edustuse koosolek 19. veebr. 1926. a.

Päevakorras on: 1. Protokoll. 2. Valimised. 3. Ankeetlehe kava läbivaatamine ja vastuvõtmine. 4. Läbirääkimised.

Ksv! Adamsi nõusolekul võetakse päevakorda punkt 2. alla ksv! Kukke küsimus „Üliõpilaslehele“.

Ksv! Prüüsi annab ülevaate juhatuse vahepäälsest tegevusest. On jätkatud kõigil alul senist tegevust. Senine, statistika keskbüroo poolt läbivaadatud ja ümbertõõtatud ankeetleht on juhatuse ja ankeettoimk. poolt läbi harutatud. On täiesti uus osa: vaimlised huvid, juure lisatud. Uue üliõpilasmaja sissesäädetate asjus on läbirääkimisi peetud Ülikooli va-

litsusega. Mõõbli kavandid on otsustatud tellida arh. Kuusikult.

Rahvusvahelise üliõpilaste omaabi keskkorralduse üle on informatsiooni muretsetud: sääl on võimalus ka meie üliõpilaskonnal protsendita laenu saada, esialgu kuni 200 000 m., omaabi ettevõtete arendamiseks. Sellega kontakti pidamiseks tuleb moodustada 5-liikmeline komisjon, kuhu kuulusid 3-esitajat üliõpilaskonnast ja 2 N. M. K. Ü-st.

Üliõpilaskonna eelarve ei ole veel kinnitatud Ülikooli valitsuse poolt. Ülikooli valitsuse poolt on seda kärbitud 27 000 marga võrra.

Ülikooli majandusosakond tahtvat tulevikus näha üliõpilaskonna eelarvet kahepoolsena, et ühes kuldaga oleks ka tulud ära näidatud. Siis saaks Ülikooli valitsus ülevaate ka üliõpilaskonna eri tuludest, mis ei tule mitte ülikooli kaudu.

Koosoleku juhataja kannab ette ksv! Kukke küsimuse „Üliõpilaslehele“ ja juhatusele. 30. novembril 1925 olevat ev.-lut. Konsistoorium saanud „Üliõpilaslehele“ kirja „Veljesto“ erinumbris ilmunud artikli kohta: „Kirikuhakid, religioon ja üliõpilaskond“. „Üliõpilasleht“ ei olevat aga midagi vastanud. Tahab teada, 1) kas niisugune kiri on olemas, 2) mis-

sugune käik on sellele antud toimetuse poolt ja 5) missugune on toimetuse seisukoht a) mainitud kirjutuse ja b) konsistooriumi kirja suhtes.

Küsimusele vastab „Üliõpilaslehe“ toimetuse poolt päätoimetaja ksv! V. Adams.

Loeb ette konsistooriumi kirja, mis sisse tulnud l. s. toimetuse ajal. On pööratud kõnealuse artikli autori poole, temale konsistooriumi soovist teatatud ning palutud viibimata nõutud andmed saata. Vastus ei ole veel saanud.

Mis puutub „Üliõpilaslehe“ praeguse toimetuse seisukohasse artikli suhtes, siis ei ole toimeetus tarvilikuks pidanud mingit seisukohta võtta. Konsistooriumi kirja suhtes aga arvab

toimeetus, et sellele tuleb loomulikult viibimata vastata nagu igale teiselegi kirjale harilikus korras.

Tekkinud läbirääkimistel soovitakse konsistooriumile teatada, et vastutus mainitud artikli eest langeb erinumbri toimetuse päale, kes asja peaks ise likvideerima. Sellele vaidleb vastu ksv! Adams, leides, et see lubamatu nii moraalselt kui juriidiliselt. Ksv! Taalman paneb ette ülemineukvormeli, millega „Üliõpilaslehe“ toimetaja seletused hääks kiidetakse ja päevakorras edasi minnakse, missugune vormel ühel häälel läbi läheb.

Valimiste all on ette nähtud esitajate valimine Balti riikide üliõpilaskondade Keskbüroo istangule ja Rahvusvahelise üliõpilaste-omaabiga kon-

takti pidamise komisjoni moodustamine.

Balti riikide üliõpil. Keskbüroo istangule valitakse esitajateks ksv! ksv! Käer ja Prüüs, Rahvusvahelise üliõpilaste-omaabi komiteega kontakti pidamise komisjoni ksv! ksv! Mihkelson, Sumburg ja Taalman.

Nüüd asutakse ankeetlehe kava arutamise kallale, mis haruldase elavuse tähe all möödub. Jäetakse välja ehk muudetakse ära kõik küsimused, millele vastused võimaldaksid vastajat kindlaks teha. Tehtakse mitmesuguseid parandusi, muuseas võetakse organiseerumata üliõpilaste esitaja ettepanekul sisse punkt organiseerumata põhjuste kohta. Ankeetlehe kava võetakse viimati kahel lugemisel vastu.

Koosolek lõpeb kell 1/2 öösel.

Üliõpilaskonna Edustuse koosolek 12. märtsil 1926 a.

Päevakord kujuneb järgmiselt: 1. Protokoll. 2. Valimised. 3. Põhikirja muutmise algatamine. 4. Balti riikide üliõpilaskondade Keskbüroo istangu päevakord. 5. Eritoimkondade loomise küsimus. 6. Läbirääkimised.

Ksv. Prüüs informeerib juhatuse vahetähtselt tööst Uue üliõpilasmaja mõõbli kavandite honoraariks on määratud 45000 m. 24. veebr. sõitis juhatuse kaudu maale kõnelema 10 kaasvõitlejat. Eraviisil sõitjaid on teada 13. On osa võetud Vabariigi aastapäeva aktusest ilikoolis. Neil päevil käis Eestis Leedu üliõpilaskonna esitaja Povilas Pakarklis. Ta oli tulnud tutvunema meie üliõpilaskonna korraldusega. Juhatuse andis talle mitmesugust informatsiooni meie üliõpilaskonna organisatsioonist ja tööst.

Ankeetlehtede väljasaatmine jäi tehnilistel põhjustel etteavastetust hiljemaks ja suudeti välja saata alles 5. sept.

Enne valimistele asumist teatas ksv. Prüüs, et Edustusest on lahkunud ksv. Kukke (seltside rühmast) ja asemele kutsutud on järgmine kandidaat ksv. Lomann.

Üldtoimkonda valitakse Edustusest lahkunud ksv. Kukke asemele ksv. Kangur, Rahvusvahelise üliõpilaste omaabiga kontakti pidamise komisjoni ksv. ksv. Kuuse, Akerman ja Paas, Tall. tehnikumi üliõpilaskonnaga vahekorraldust lahendamise komisjoni ksv. ksv. Käer, Mihkelson ja Kolk.

Üliõpilaskonna põhikirja otsustatakse kooskõlla viia ilikooli põhikirjaga. Vastavate tööde sooritamine antakse üldtoimkonna hooldeks.

Arutatakse läbi Balti riikide üliõpilaskondade Keskbüroo istangu päevakord. Olulisi parandusi ei tehta.

Suuri vaielusi kutsus esile eritoimkondade loomise küsimus.

Ette nähtud olid juhatuse poolt Karskuse ja Kehakultuuri toimkonnad.

Esineb kõnelejaid nii poolt kui vastu. Niisama esitab ksv. Kangur vormeli, mis eitab eritoimkondade loomist. See vormel kukub aga hääletamisel läbi. Siis annab ksv. Kääparin eritoimkondade loomist jaatava ettepaneku sisse. See saab hääletusel 8 poolt ja 6 vastu. Kuid kodukord nõuab eritoimkondade loomiseks 2/3 koosolejate arvust, mis peab olema absoluutne enamus Edustuse liigete arvust. Kodukorra harutamise ajal föstab ksv. Paas kvoorumi küsimuse üles. Ligemal järelevaatamisel selgub, et korporatsioonide rühm on pea-aegu täielikult lahkunud, koos on veel ainult 13 ksv. ksv.

Vahetähtselt on ksv. Käbin esitanud veel 2 vormelit, mis käsitavad Karskuse korraldamist üliõpilaskonnas, kuid kvoorumi puudusel need enam harutusele ei tule. Juhataja lõpetab koosoleku kell 1/212 enne keskööd.

Akadeemiline kroonika.

Huvi- ja õpireisidest.

Kõige otsekohesemaks abinõuks maa ja rahvaga tutvunemisel on huvi- ja õpireisid. Osava reisijuhi ja otsustavalt kokkusaadetud kava abil võib võrdlemisi lühikese aja jooksul kaunis kujuka pildi saada terveist reisist ja ühes sellega ka lähikäidud maanurgast.

Et võimaldada meie üliõpilastele tutvunemist nii kodu kui ka välismaaga, siis on kavatsusel korraldada veel käesoleval suvel rida ringreise, ja üliõpilaskonna välisloimkond on pööranud teadete saamiseks vastavate asutuste poole.

Ringreisidest võiks nimetada järgmisi: kodumaal:

1. Viru rand,
2. Lääne rand ühes saartega,
3. Lõuna-Eesti;

välismaal:

1. Läti—Leedu. Kestvus umbes 1 nädal.
2. Rootsi—Norra—Daani. Kestvus umbes 2 nädalat.
3. Saksamaa, Berliiniga eesotsas. Kestvus umbes 10 päeva.

Lähemaid teateid võib saada üliõpilaskonna välisloimkonnalt.

Üliõpilaskonna Edustusest lahkunud

on ksv! Hugo Kukke. Välis- ja üldtoimkonnaliikmena, Balti riikide üliõpilaskondade keskbüroo asjaajana varem üliõpilaskonna esimehena on ksv! Kukke intensiivselt ja edukalt osa võtnud üliõpilaskonna esituse aegaraiskavast ent jänamatust tööst, olles seltside rühma liider. Tuleb kahjatseda tema eemalejäämist praegusel töörikkal ajal.

Ekspursioonide sekretäriks on valitud välisloimkonna poolt toimkonna liige A. Wilms („Sakala“).

vabastatud

on käesoleval poolaastal 665 üliõpilast, nimelt usuteaduskonnast 25, õigusteaduskonnast 87, majandusosakonnast 117, arstiteaduskonnast 81, filosoofia teaduskonnast 149, mat loodusteaduskonnast 121, loomaarsti teaduskonnast 25 ja põllumajandusteaduskonnast 58.

Stipendiumi saajateks ülikooli summadest tunnistati käesoleval poolaastal 110 üliõpilast, nimelt usuteaduskonnast 3, õigusteaduskonnast 30, majandusosakonnast 23, arstiteaduskonnast 23, filosoofia teaduskonnast 16, mat. loodusteaduskonnast 16, loomaarstiteaduskonnast 2 ja põllumajandusteaduskonnast 9.

Ülikooli stipendiaadid on pääle selle õpiraha maksust vabastatud; pääle selle veel 20 üliõpilast, kelle vanemad ülikooli teenistuses.

Sellega on tänavu ülepea 793 üliõpilast õpiraha maksust vabastatud

Ülikooli lõpetasid:

Alfred Nii, Rafael Rubanowitsch, Elmar Tennorist ja Johannes Wilde — arsti astmega. Nikolai Kornev, Werner Hampf — õigusteaduskonnas, Gustav Voitka — põllumajandusteaduskonnas (cum laude).

Esimese järgu diploomi vääriliseks tunnistati õigusteadlased Hans Kongas ja Arvid Nottbeck. Cum laude diploomi vääriliseks arvati: Artur Hamann, Helene Johanson, Vilh. Kanarik, Karl Kink, Rudolf Knüpfper, Rene Lange, Otto Luck, Alfred Osmani, August Merits, Voldemar Rosen, Nikolai Sepp, Artur Sirk, Ingeborg Steinberg, Helmi Suits, August Tõnisof, August Tõnisson ja Johannes Viilip.

286 üliõpilast «alma materist» välja.

Üliõpilaste nimekirjast kustutati maha neil päevil 286 üliõpilast, neist 205, kes ülikooli teatamata ise ülikoolist lahkunud ja õppetegevusele ilmunud ei ole. 81 üliõpilast eksmatrikuleeriti õpiraha mittermaksamise pärast.

Kaubandusteadlaste ekskursioon Narva.

Dotsent R. Mark korraldas 29. märtsist — 1. aprillini kaupandusteaduse üliõpilastele ekskursiooni Narva säälse tekstiiltööstusega tutvumiseks.

Ülikooli esitajaks

vabariigi valitsuse otsusega 5. märtsil s. a. ülikooli kehakasvatuse instituudi sihtjoonte kindlaksmääramiseks moodustatud komisjoni on valitud prof. K. Konik.

4. rahvusvah. kõlblise kasvatuse kongressist.

mis 16.—20. aprillil s. a. Roomas ära peetakse, on ülikooli valitsus kutse saanud osa võtta.

Uued organisatsioonid.

Ülikooli valitsuse poolt registreeriti „Akad. Naiskooeri“ ning „Akad. Seltsi“ „ad Scientiam et lucem“ põhikirjad

Esimese ülesanne on naiskooeri laulu edendada, kuna teine on omale sihiks säädnud kõlblise enesekasvatuse, uskude, filosoofiate, teaduste jne. harrastajate ühendamise, tundmatute looduse seaduste ja inimeses peituvate jõudude uurimise. Tema tegevliigeteks võivad olla kõik apost. Greeka õigeusulised üliõpilased.

Üliõpilaslehe tellijate

nimekiri on suurenenud, lisaks eelmises numbris nimetatud organisatsioonide tellimistele, — korpl. Estica 21 tellimisega.

Üliõpilaskonna lugemislauas

käivad praegu järgmised väljamaa ajakirjad ja ajalehed: Saksas: ajakirjad — Die Literatur; Die Kunst; Die deutsche Kunst und Dekoration; lunge Menschen; Die Woche; — ajalehed — Berliner Tageblatt; Vorwärts; Münchener Neueste Nachrichten; Frankfurter Zeitung; Leipziger Neueste Nachrichten; Hamburger Fremdenblatt; Deutsche Allgemeine Zeitung. Prantsuse: ajakirjad — Revue des deux Mondes; L'illustration; ajalehed — Le Temps; Le Matin. Inglise: ajakirjad — The Graphic; The Student Movement; The Sphinx; ajalehed — The Times Weekly Edition; The Manchester Guardian Commercial. Soome: ajakirjad — Suomen Kuvalehti; Yliõpilaslehti; Suomen Nainen; Suomen Heimo; Fenno-Ugria; ajalehed — Helsingin Sanomat; Suomen Sosialidemokraatti.

Ametimuutused.

Hügieeni instit. noorem assistent, dr. Siegfried Lind on kinnitatud sama instituudi vanema assistendi k. t., dr. Eduard Kõõgerdal on määratud bakterioloogia kabineti nooremaks assistendiks.

Prof. Dr. A. Paldrock

sõidab aprilli lõpul Moskvas ära peetavale leprakonverentsile

Dr. Paul Teas

hospitaal-sisehaiguste kliiniku assistent, komandeeritakse 5 kuuks teaduslikul otstarbel Prantsusmaale.

Dr. Eduard Sibul

on oma palve pääle vabastatud bakterioloogia kabineti vanema assistendi ametist.

II. Eesti-Läti Üliõpilaskonnade vaheline malevõistlus.

28. ja 29. märtsil s. a. peetakse Riias II. Eesti-Läti Üliõpilaskonnade vaheline malevõistlus. I malevõistlus oli Tartus 1924. a. sügisel. See lõppes Eesti üliõpilaste võiduga.

Käesolevast võistlusest võtab osa kummaltki poolt 10 mängijat. Eesti poolt korraldab võistlusele sõitjaid Akad. Maleklubi.

Rahvusvaheline geoloogide kongress

peetakse käesoleva aasta maikuu Madridis ära. Kutse sellest osavõtmiseks on saadetud ka Tartu ülikooli mineraloogia kabinetile.

Toimetusele saadetud kirjandus.

„Eesti keel“ nr. 1—2. 1926 a. Ak. Emakeele Seltsi ajakiri. Toim. A. Saareste.

„Eesti kirjandus“ nr. 1. 1926 a. Eesti Kirj. Seltsi ajakiri. Toim. J. V. Veski.

„Ihminen-Rauha.“ Filosoofia, religiooni ja teaduse kuukiri. Nr. 2. 1926 a. 4. aastakäik. Soome. Helsingi. Toim.: G. E. O. Knight ja Maunu Teräkivi.

Vastutav ja peatoimetaja: V. Adams. Toimetuse sekretär: E. Raudsepp. Liikmed: K. Kesä, E. Treufeldt.

Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Moe-, pudu- ja pesuäri

VENNAD LEPP

Tartus, Kaubahoov nr. 2. -- Kõnetr. 4-81.

Alaliselt suur valik: värvilisi ja valgeid triiksärke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, siidikaelashalle, trakse, kindaid, sukki, sokke, meester- ja naister. pesu, koetud vill. naester. jakke ja veste, laste ja spordikostüüme, pitse, pesatse ja kõiksuguseid hooaja moe-, pudu- ja pesukaupu.

Vihmavarje, jalutuskeppe. Villast lõnga rohkeis värves.

D. M. C. käsitööniite.

Lastesaapaid, tennis-, võimlemise ja hommikukingi

Sandaale. igasugune korralik auruga **riietevoitimine.**

Hinnad võistlemata odavad. Müük suurel ja väikesel arvul.

Üliõpilastele 5–10% hinnaalandust!

Saapatööstus ja -kauplus

A. JOSSET,

asut. 1895. a. :: Tartus, Küüni t. 4,

Soovitab jalanõusid kõrges headuses ning täieliku vastutusega töö eest.

I kl. juuksetööstuse-äri

A. RAUD

Asutatud 1911. aastal.

Äris töötavad ainult I klassi väljaõppinud jõud. Töö kiire, puhas ja korralik.

Jaani t. nr. 8, Barklai platsi taga, K. Ungerri äri kõrval.

Toimetuse teadaanne!

«Üliõpilaslehe» toimetus palub ksv! ksv!, kellele mõni eksemplar «Üliõpilaslehte» mitte päralt ei ole tulnud, sellest toimetusele kõnetundidel (kesknädalal ja laup. kl. 1–2) teadustada, et juhtunud eksitust parandada saaksime ning kontrollierida võiksime, millest lehe mittekättejõudmine on olenenud.

Hind 25 marka.

Moodsam, täielikum ja odavam

juuksetööstuse-äri

Eestis

Tartus, Jaani t. 16, Raatuse taga, Kõnentraat 6-43.

Daamide-, herrade- ja teatri-coiffeur-salongid. Manicure.

Äris ainult esimese järgu tööjõud. Easkujulik puhtus. Jootraha ei võeta.

Austusega **J. Luksep.**

